

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра політології та державного управління**

**Трансформація комунікаційних моделей
у суспільстві в кризових станах**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 2 курсу, 605 групи
Дорош Анна Володимирівна

Керівник:

кандидат політичних наук,
доцент Молочко П.О.

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол № _____ від _____ 2023 р.

Зав. кафедрою _____ проф. Круглашов А.М.

Чернівці – 2023

План:

Вступ.....	5
Розділ 1: Теоретико-методологічні аспекти вивчення політичної комунікації.....	11
1.1 Визначення політичної комунікації: теоретичні підходи та відмінності.....	11
1.2 Роль та значення інтернет-простору у політичній комунікації.....	18
1.3 Методологічні засади аналізу політичної комунікації в онлайн-середовищі.....	24
Розділ 2: Вплив кризових станів на комунікаційні моделі.....	30
2.1 Аналіз впливу економічних криз на комунікаційні практики.....	30
2.2 Взаємозв'язок політичних криз із зміною комунікаційних засобів.....	39
2.3 Психологічний аспект трансформації комунікаційних моделей під час епідемій та війн.....	48
Розділ 3: Українська політична інтернет-комунікація.....	58
3.1 Трансформація політичної комунікації у сучасному інформаційному суспільстві.....	58
3.2 Інструменти та платформи української політичної комунікації в онлайн-просторі.....	67
3.3 Аналіз розвитку політичної інтернет-комунікації в Україні (2014-2023).....	76
Висновки.....	89
Список використаних джерел.....	91

Анотація

В магістерській роботі проаналізовано та розглянуто вплив кризових ситуацій на комунікаційні моделі суспільства. Охарактеризовано еволюцію засобів комунікації в умовах криз, доведено їхню суттєву трансформацію під впливом змін у соціально-економічному середовищі. Досліджено вплив цих трансформацій на сприйняття інформації та взаємодію в суспільстві. Робота описує ключові моменти переосмислення комунікаційного простору в період кризових явищ.

Ключові слова: кризовий стан, трансформація комунікації, еволюція засобів комунікації, сприйняття інформації, соціально-економічне середовище, комунікаційний простір.

Abstract

The master's thesis analyzes and examines the impact of crises on society's communication models. It characterizes the evolution of communication tools during crises, proving their significant transformation under the influence of changes in the socio-economic environment. The research investigates the influence of these transformations on information perception and societal interaction. The work describes key moments in rethinking the communication space during periods of crisis phenomena.

Keywords: crisis state, communication transformation, the evolution of communication, information perception, socio-economic environment, communication space.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ А. В. Дорош

Вступ

Актуальність теми: Тема трансформації політичної комунікації у сучасному інформаційному суспільстві є надзвичайно актуальною і важливою. Сучасні технології, зокрема Інтернет та соціальні мережі, революціонізували способи сприйняття та поширення інформації. Політичні актори, такі як політичні партії, кандидати та активісти, використовують нові інструменти для впливу на громадську думку.

Політична комунікація є невіддільною частиною сучасного політичного процесу і суспільного життя загалом. Вона є ключовим механізмом, який сприяє обміну ідеями, переконаннями та інформацією між політичними акторами та громадянами. Однак вивчення політичної комунікації не обмежується лише аналізом поверхневих явищ і зазвичай потребує глибокого теоретичного та методологічного підґрунтя. Ця тема дозволяє розглянути, які теорії використовуються для аналізу політичної комунікації, якими методами проводяться дослідження в цій області, і як це впливає на наше розуміння політичних процесів та рішень. Сучасний світ, насичений засобами масової інформації та технологіями, перетворює політичну комунікацію, надаючи їй нові форми та можливості. Тому вивчення теоретико-методологічних аспектів політичної комунікації стає надзвичайно актуальним завданням, що допомагає зрозуміти, як політичні ідеї та повідомлення поширюються, як вони впливають на громадян, і як можна аналізувати цей складний процес. У наступних розділах цього дослідження ми розглянемо різні теорії та методологічні підходи, які використовуються для аналізу політичної комунікації. Ми також вивчимо ключові теми та питання, що виникають у цій галузі досліджень, і спробуємо з'ясувати, які висновки та відкриття можна зробити для покращення нашого розуміння політичного спілкування у сучасному світі.

Важливо додати, що теоретико-методологічні аспекти дослідження політичної комунікації охоплюють широкий спектр питань, від аналізу використовуваних понять і підходів до визначення ключових змін в сучасних

засобах масової інформації та їх впливу на політичний процес. Вони дозволяють розглядати комунікацію як складну систему, що формується під впливом соціокультурних, технологічних та політичних чинників.

Також важливо виокремити, що у наш час суспільство стикається з рядом викликів і кризових ситуацій, які можуть бути природними, технологічними, соціальними чи політичними. Ці кризові стани не лише перевіряють стійкість суспільства, але і перетворюють спосіб, яким ми сприймаємо та обмінюємося інформацією. У таких важливих моментах комунікація стає ключовим чинником у збереженні життя, забезпеченні безпеки та відновленні стабільності. В кожному суспільстві настають моменти, коли звичайний ритм життя переривається в результаті кризових станів - це може бути навколишня загроза, природні лихоліття, політична нестабільність або економічні турбулентності. Ці кризи руйнують звичайний порядок речей і вимагають швидких та комплексних реакцій. Однак, крім фізичних і соціальних наслідків, кризи також суттєво впливають на комунікаційні моделі у суспільстві. Кризові ситуації змінюють спосіб, якими ми сприймаємо, обробляємо та комунікуємо з інформацією. Вони вимагають ретельного аналізу та оцінки ризиків і можливостей у сфері комунікацій. Спільність інформації у сучасному світі робить її доступною для всіх, але також створює велику кількість шуму та дезінформації. Під час кризових станів, як правило, з'являються нові виклики щодо контролю за інформацією та забезпечення необхідної комунікаційної дії. Підходи до спілкування з громадськістю, організація інформаційних кампаній та взаємодія із засобами масової інформації різко змінюються в умовах кризи.

Вплив кризових станів на комунікаційні моделі завжди був предметом пильного дослідження та роздумів для науковців, практиків та владних структур. Кризи, які можуть бути природними, технологічними, соціальними або політичними, створюють унікальні виклики для суспільства та його спілкування. У світі, що неперервно еволюціонує та стикається зі стихійними змінами, розуміння, як кризові стани впливають на комунікаційні моделі, стає вирішальним завданням для забезпечення стабільності, безпеки та налагодження взаєморозуміння в сучасному світі.

Ця тема є актуальною та насиченою різноманітними контекстами, які варто вивчати. Від відповідей органів влади на природні катастрофи до впливу кризових станів на публічну думку та загальну динаміку суспільства, від реакції бізнесу на економічні збої до впливу кризових ситуацій на індивідуальне сприйняття і поведінку - усе це об'єднується темою впливу кризових станів на комунікаційні моделі. У цьому дослідженні ми спробуємо зрозуміти, як саме ці стани переплітаються з механізмами комунікації, та як це відображається на житті та функціонуванні суспільства.

Вивчення впливу кризових станів на комунікаційні моделі є також актуальним з практичної точки зору, оскільки підготовка та відповідь на кризові ситуації стають важливими складовими для багатьох сфер діяльності, включаючи громадську безпеку, охорону здоров'я, бізнес та владні структури. Інформація та спосіб її передачі можуть визначити успіх або невдачу в управлінні кризовими ситуаціями.

Кризи перевіряють стійкість та ефективність комунікаційних стратегій, вимагаючи від організацій, влади та громадськості адаптації до нових умов та зміни підходів до інформаційного обміну. Вони можуть реформувати спосіб, яким інформація поширюється, сприяють виникненню нових викликів у сфері громадської думки та реакції, а також вимагають більшої відкритості та відповідальності від організацій та влади. У нашому дослідженні ми розглянемо різні аспекти впливу економічних криз на комунікаційні практики. Ми спробуємо розгорнути зміни у способі, якими організації взаємодіють зі своїми стейкхолдерами під час економічних турбулентностей, і проаналізуємо стратегії, що дозволяють зберегти довіру та репутацію в умовах кризи. Ми також дослідимо, як засоби масової інформації впливають на сприйняття економічних криз та яким чином журналісти відіграють роль у формуванні суспільної думки. Аналіз впливу економічних криз на комунікаційні практики є важливим завданням, яке дозволяє зрозуміти, як сучасні організації та уряди реагують на турбулентні економічні умови та якими способами вони стараються зберегти стабільність і довіру громадськості. Не менш важливо сказати про те, що політичні кризи й комунікаційні засоби завжди були

нерозривно пов'язані, але сучасний світ інформаційних технологій вніс революційні зміни у цей взаємозв'язок. Зміна комунікаційних засобів має великий вплив на спосіб, яким політичні кризи виникають, розвиваються і вирішуються. Одночасно політичні кризи також змінюють спосіб, якими ми сприймаємо і використовуємо засоби масової комунікації.

Однією з ключових змін є доступність і швидкість інформації. Сучасні медіа та соціальні мережі дозволяють поширювати новини та інформацію миттєво, що може призвести до більшої інтенсивності та поширеності політичних криз. Кожна подія, навіть локальна, може стати світовими новинами через інтернет та соціальні мережі. Це може бути як перевагою, так і викликом для політичних лідерів і організацій, які тепер повинні бути готовими до швидких реакцій та ефективної комунікації у режимі реального часу. Ця тема вимагає вивчення теоретичних підходів та практичних аспектів, які допомагають розуміти, як зміни у комунікаційних засобах впливають на появу, розвиток і розв'язання політичних криз. Політичні кризи, які розглядаються в контексті цієї теми, можуть бути національними чи міжнародними, гострими або довготривалими, але вони завжди супроводжуються активною комунікацією. Зміни в засобах масової інформації, соціальних мережах, технологіях та підходах до комунікації з громадськістю можуть змінювати не лише сприйняття кризи, але і її характер і наслідки. Ми розглянемо важливі аспекти цього відношення, а також проведемо аналіз ролі медіа, соціальних мереж і інших комунікаційних платформ у формуванні та вирішенні політичних криз.

В останньому, третьому розділі нашого дослідження присвяченому "Українській політичній інтернет-комунікації", ми глибше розглянемо еволюцію та сучасний стан політичної комунікації в Україні в контексті впливу Інтернету та соціальних мереж. Цей розділ розгляне ключові аспекти, тренди та виклики, які виникають в українському політичному просторі в контексті цифрової трансформації та інформаційної революції. Ми оглянемо важливість Інтернету та соціальних мереж у політичних кампаніях, а також їх вплив на формування громадської думки та мобілізацію громадян. Зосередимо увагу на використанні

інтернет-платформ для зв'язку між політиками та громадянами, а також на впливі інтернет-активістів та громадських організацій на політичні рішення. У цьому розділі ми також дослідимо теми цифрової безпеки та прозорості в політичних комунікаціях, а також вплив дезінформації та фейків у цифровому просторі.

Метою магістерської роботи є проведення дослідження та аналізу змін у комунікаційних моделях у контексті кризових ситуацій.

Об'єктом дослідження є комунікаційні моделі та їхні зміни в умовах кризових станів.

Предметом дослідження є явище зміни комунікаційних моделей в умовах кризових ситуацій, їхні впливи та наслідки на суспільство.

Завдання:

1. Аналіз кризових ситуацій. Вивчення різних видів криз, таких як епідемії, природні катастрофи, війни, економічні кризи тощо.
2. Аналіз комунікаційних моделей. Вивчення традиційних та сучасних комунікаційних моделей, їхніх особливостей та ефективності в різних контекстах.
3. Визначення змін в комунікаційних моделях під час кризових ситуацій. Дослідження та аналіз того, як комунікаційні моделі трансформуються в умовах кризових ситуацій, включаючи зміни в інформаційних потребах, механізмах довіри, використання нових інформаційних платформ тощо.
4. Розробка стратегій комунікації в умовах кризи. На основі аналізу досліджень та виявлених змін у комунікаційних моделях розробка рекомендацій для ефективної комунікації в умовах кризових станів.
5. Оцінка впливу комунікаційних стратегій на кризові ситуації. Проведення аналізу впливу запропонованих комунікаційних стратегій на сприйняття та реакцію громадян, прийняття рішень політичними акторами тощо.

Наукова новизна результатів:

1. Дослідження трансформації комунікаційних моделей в контексті кризових ситуацій. Дослідження спрямовано на аналіз змін, які відбуваються в комунікаційних моделях в умовах кризи.

2. Вивчення реакції суспільства та політичних акторів на трансформацію комунікаційних моделей. Проаналізовано, як зміни в комунікаційних моделях впливають на поведінку та реакцію громадян та політичних лідерів в кризових ситуаціях.

3. Розробка практичних рекомендацій для покращення комунікаційних стратегій в кризових ситуаціях: Результати дослідження призвели до розробки конкретних рекомендацій для політичних акторів, громадських організацій та медіа щодо ефективної комунікації в умовах кризи.

4. Аналіз сучасних тенденцій в комунікаційних дослідженнях: Робота спирається на сучасні теорії та методології дослідження комунікації в кризових умовах, що також сприятиме науковій новизні.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці ефективних комунікаційних стратегій в кризових ситуаціях, підвищенні громадської свідомості та збільшенні готовності до кризових ситуацій, забезпеченні кращої координації та співпраці між різними суб'єктами влади та громадським сектором, покращенні якості інформаційних потоків для громадян.

Особистий внесок здобувача: Результати магістерського дослідження були отримані автором особисто. Було розроблено та адаптовано методи дослідження, які враховують специфіку комунікації в кризових ситуаціях, наприклад, анкети, інтерв'ю, аналіз медіаконтенту. Також було докладно досліджено, які конкретні зміни в комунікаційних моделях відбуваються під час кризових ситуацій та як вони впливають на реакцію суспільства та урядових органів. Були надані конкретні рекомендації для політиків, громадських організацій та інших зацікавлених сторін щодо покращення комунікаційних стратегій в кризових станах.

Структура та обсяг роботи: робота викладена на 97 сторінках, складається з 3 розділів, в кожному розділі є 3 підтеми, містить 12 таблиць.

Розділ 1: Теоретико-методологічні аспекти вивчення політичної комунікації

1.1 Визначення політичної комунікації: теоретичні підходи та відмінності.

Існування суперечливих соціальних, економічних і політичних інтересів у сучасному суспільстві потребує як їх узгодження, так і створення атмосфери довіри між їх виразниками. Важливу роль у цьому процесі відіграє діалог між владою та громадянами, їх об'єднаннями, забезпечення комунікації між учасниками політичних відносин. Встановлення партнерства між суб'єктами політичного життя поновлює дослідження питань політичної комунікації [42, с. 136]. Узгодження соціальних, економічних та політичних інтересів у сучасному суспільстві та необхідність створення атмосфери довіри між їх виразниками є важливою складовою соціуму та комунікації, як такої. Для досягнення цих цілей важливим є діалог між владою та громадянами, їх об'єднаннями, забезпечення комунікації між учасниками політичних відносин. Отже, для побудови стійкої й ефективної системи політичних відносин необхідне встановлення партнерства між суб'єктами політичного життя та дослідження питань політичної комунікації. Так парадигма полягає в тому, що здійснення ефективної політичної комунікації й партнерства між суб'єктами політичного життя можуть бути ключовими факторами у побудові стійкого та гармонійного суспільства.

Політична комунікація - це процес взаємодії між політичними суб'єктами, який базується на обміні інформацією та прямому спілкуванні, а також містить в собі різноманітні засоби та методи для забезпечення цієї взаємодії [1, с. 89]. Можна підкреслити, що політична комунікація є важливим елементом демократичного суспільства, який дозволяє політичним суб'єктам взаємодіяти та домовлятися про спільні рішення на основі інформації та дискусії. Політична комунікація має різноманітні форми й засоби, які можуть використовуватися для залучення громадської уваги, підвищення свідомості та мобілізації людей для досягнення політичних цілей. Успішність політичної комунікації залежить

від рівня взаєморозуміння та взаємодії між політичними суб'єктами, а також від рівня відкритості та прозорості політичних процесів.

Багато дослідників ще з Платона та Аристотеля наголошували на важливості політичної дискусії, свободи висловлювання та публічної мови для підтримки та розвитку демократії. Розглянемо лише один конкретний випадок: знамениту попередню еру «мінімальних ефектів», яка виникла в результаті досліджень, проведених у 1940-х і на початку 1950-х років. Контекст, що лежить в основі цієї теорії, складався з перед масової комунікаційної медіасистеми та відносно щільного членства в груповому суспільстві, об'єднаному через політичні партії, церкви, профспілки та сервісні організації [18, с. 726]. Йдеться про контекст, в якому виникла концепція мінімальних ефектів, що базувалася на перед масовій комунікаційній медіасистемі та щільному груповому суспільстві, об'єднаному через політичні партії, церкви, профспілки та сервісні організації. Цей контекст сприяв тому, що індивідуальна комунікація була обмеженою, а групова комунікація була більш панівною. З цього приводу можна зробити висновок, що контекст, в якому відбувається комунікація, може впливати на її ефективність та на те, які форми комунікації будуть більш панівними.

Комунікативні парадигми розвитку основною мірою полягають у спілкуванні між людьми, які мають щось спільне. За умови використання Інтернету цей факт є ще більш видимим, в такому випадку можливо безперешкодно створювати безліч груп за інтересами та бажаннями, що вказують на розвиток мережевих спільнот разом з плином часу. У другій половині 1950-х років американський вчений Дж. Фріман [59] наблизився до визначення поняття політичної мережі, досліджуючи політичні процеси, зокрема процеси прийняття державних та управлінських рішень, і вказав на можливе існування певних управлінських підсистем. Зараз, понад 70 років пізніше, ми спостерігаємо чітку мережеву комунікативну взаємодію між індивідуумами за допомогою електронних ресурсів. Під час своїх досліджень політичних процесів, зокрема процесів прийняття державних та управлінських рішень, Дж. Фріман вказав лише на можливість існування певних

управлінських підсистем. Але вже понад 70 років з того моменту ми спостерігаємо чітку мережеву комунікативну взаємодію між індивідуумами за допомогою електронних ресурсів [63]. Можливість анонімної участі, ввімкнена та жива комунікація через відеозустрічі, нові знайомства - все це може надати Інтернет мережа вже зараз й люди вміло цим користуються. При цьому з'являються й нові загрози.

У 1960-х роках у політологічній літературі з'явилися американські теорії «недугу ЗМІ». Курт і Гледіс Ленг були першими, хто пов'язав зростання мережі новин із ширшим почуттям розчарування американською політикою. Вони стверджували, що телевізійні трансляції підживлюють суспільний цинізм через надмірне наголошення на політичних конфліктах і применшення рутини [21, с. 435]. Курт і Гледіс Ленг об'єднали під терміном "недуг ЗМІ" зростання мережі новин із ширшим почуттям розчарування американською політикою, вказуючи на те, що телевізійні трансляції сприяли поширенню суспільного цинізму через підсилення політичних конфліктів та надмірне наголошення на них. Теорія, яка виникла на початку 60-х років ХХ століття від Дж. Роулза та була подальше розвинена Ю. Габермасом, відіграє значущу роль у розумінні впливу комунікації на політичний процес та формування суспільства. Дж. Роулз пропонував концепцію демократії як комунікативного процесу, який сприяє етичній основі для соціальної єдності. Ю. Габермас розширив цей підхід, ведучи теорію публічного простору та демократії як комунікативної дії в цьому просторі. Його концепція політики як активності, що формує цей простір, разом із правилами комунікації, створеними ним, надають основу для аналізу політичної практики в контексті змісту та форми, які, за його поглядом, глибоко взаємопов'язані [47, с. 196]. Запропоновані Дж.Роулзом та розвинуті Ю.Габермасом концепти демократії як комунікативної процедури та теорії публічного простору зробили значний внесок у розвиток теорії політичної комунікації. Ці концепти надають основи для аналізу того, які зміст та форма комунікації є доцільними в політичному процесі. Такий підхід дає змогу створювати етичні та соціальні стандарти для політичної комунікації та сприяє формуванню суспільної єдності.

У 1970-х роках багато вчених зосереджувались на впливі засобів масової інформації на сприйнятті громадськістю політики. Зокрема, Вотергейтський скандал привернув підвищену увагу до ролі ЗМІ у викритті корупції в уряді та притягненні до відповідальності чиновників. Дослідження цього часу також досліджували вплив телевізійної політичної реклами на поведінку виборців, а також висхідний вплив кабельного телебачення та інших нових медіатехнологій [19, с. 229]. В 1970-х роках було значно підвищено увагу до впливу мас-медіа на громадську думку та політичні процеси. Спричинено це було скандалом Вотергейту, який показав важливість ролі ЗМІ у викритті корупції в уряді та притягненні до відповідальності чиновників. Крім того, дослідження цього періоду зосередилися на вивченні впливу телевізійної політичної реклами та нових медіатехнологій на поведінку виборців. У результаті наукові дослідження цього часу сприяли виникненню нової ери питання-орієнтованої політики та конкуренції за увагу громадськості в медіапросторі. Крім того, у 1970-х роках у США відбулось послаблення державних обмежень на власність та контент ЗМІ, що призвело до поширення нових ЗМІ та збільшення різноманітності голосів у медіаландшафті. Однак, це викликало занепокоєння щодо можливості концентрації медіавласності та контролю потоку інформації декількома корпораціями.

Цікаво, що перехід від епохи мінімальних ефектів до епохи сильних ефектів був відзначений надзвичайно малою обізнаністю або зусиллями для відстеження основних соціальних змін, таких як швидке відключення індивідів від групового громадянського суспільства або зростання більшої насиченості повідомлення через звичайні засоби масової інформації, каналів або ідентифікування їх як вірогідні випадки впливу ЗМІ в 1980-х і 1990-х роках. У будь-якому випадку, здається, виник новий консенсус щодо того, що новини дійсно говорять людям, про що думати, а також як про них думати [18, с. 728]. Автор стверджує, що перехід від епохи мінімальних ефектів до епохи сильних ефектів, пов'язаний зі збільшенням кількості каналів масової інформації, не був належним чином проаналізований і відстежений науковцями в 1980-х і 1990-х роках. Проте, автор вказує, що з'явився новий консенсус про те, що новини

дійсно мають значний вплив на громадську думку, та визначають, що думати та як про це думати. Це вказує на важливість продовження наукових досліджень щодо впливу мас-медіа на громадську думку та політику у той час. Це також наголошує на необхідності розвитку медіаграмотності в тогочасному суспільстві. У 80-х роках ХХ століття розвиток інформаційних технологій сприяв виникненню нових підходів до дослідження політичної комунікації. Як ілюстрацію можна зазначити культурний підхід, який трактує політичну комунікацію як результат взаємодії різних культурних систем. Значущість культурного підходу проявилася у визнанні важливості контексту для розуміння політичної комунікації.

Важливо додати, що існує кілька теоретичних підходів до визначення політичної комунікації. Інформаційний підхід розглядає політичну комунікацію як процес передачі інформації між політичними акторами та публікою. Конструктивістський підхід стверджує, що політична комунікація не просто передає інформацію, а й створює її. Трансакційний підхід розглядає політичну комунікацію як процес взаємодії між політичними акторами та публікою. Таблиця 1 узагальнює основні теоретичні підходи до визначення політичної комунікації. Вона показує, що ці підходи мають різні акценти та зосереджують увагу на різних аспектах політичної комунікації.

Таблиця 1

Теоретичний підхід	Визначення	Відмінності	Представники
Інформаційний	Політична комунікація- це процес передачі інформації між політичними акторами та публікою	- Акцент на передачі інформації, а не на її інтерпретації	- Бернад Берельсон, - Пол Лазарсфельд, - Макс Вебер

Конструктивістський	Політична комунікація- це процес конструювання політичної реальності	- Акцент на інтерпретації інформації, а не на її передачі	- Джон Сірл, - Едвард Шейлз, - Пітер Бергер
Трансакційний	Політична комунікація- це процес взаємодії між політичними акторами та публікою	- Акцент на взаємодії відправника та одержувача інформації	- Джон Хабермас, - Дональд Шмидт, - Джеймс Фокман

Інформаційний підхід є найстарішим і найпоширенішим підходом до визначення політичної комунікації. Він розглядає політичну комунікацію як процес передачі інформації між політичними акторами та публікою. Акцент робиться на тому, що політична комунікація є інструментом, який використовується для поширення інформації про політичні процеси та події. Конструктивістський підхід розглядає політичну комунікацію як процес конструювання політичної реальності. Він стверджує, що політична комунікація не просто передає інформацію, а й створює її. Акцент робиться на тому, що політична комунікація впливає на те, як люди розуміють політику.

Трансакційний підхід розглядає політичну комунікацію як процес взаємодії між політичними акторами та публікою. Він стверджує, що політична комунікація є складним процесом, в якому беруть участь різні учасники з різними інтересами. Акцент робиться на тому, що політична комунікація є двостороннім процесом, в якому відправник і одержувач інформації впливають один на одного.

Відмінності між цими підходами можна побачити в таблиці. Інформаційний підхід наголошує на передачі інформації, конструктивістський підхід - на інтерпретації інформації, а трансакційний підхід - на взаємодії.

У 1990-х роках потік скарг на засоби масової інформації перетворився на масовий потік. Для вченого Ентмана вільна преса далеко не відповідає своїм ідеалам, залишаючи надто велику частину американської громадськості неосвіченою та відірваною від політики. На думку ж іншого вченого - Ніла Постмена, головні телевізійні мережі, спонукані до відтоку глядачів на кабельне телебачення, замінили таблоїдне телебачення серйозним політичним висвітленням [21, с. 460]. Ентман вважав, що вільна преса не забезпечує освіченість громадськості та сприяє відірваності від політики. Постмен розглядав еволюцію телебачення як перехід від поверхневого показу новин до більш серйозного політичного висвітлення, що відбувалося через зміни в телевізійній індустрії. Загалом обидва автори представляють різні підходи до розуміння впливу засобів масової інформації на суспільство та політику.

Політична комунікація охоплює всі рівні, але зазвичай співвідноситься з масовою комунікацією, що пов'язана з взаємодією з великими масами людей. Масова комунікація являє собою систематичне розповсюдження спеціально підготовлених повідомлень за допомогою технічних засобів передачі інформації, таких як радіо, телебачення, преса, відео- та аудіозаписи, з метою впливу на установки, поведінку, думки та оцінки людей [42, с. 138]. З опису видно, що політична комунікація є більш широкою концепцією, ніж просто масова комунікація, оскільки вона охоплює всі рівні взаємодії між політичними суб'єктами, включаючи індивідуальну та групову комунікацію. Водночас масова комунікація відіграє ключову роль у сфері політичної комунікації, бо вона становить інструмент для широкого розповсюдження повідомлень, ідеологій та поглядів. При цьому, масова комунікація є важливим засобом впливу на громадську думку, і потребує окремого дослідження та аналізу її ролі в політичному процесі.

Отже, можна побачити, що в період з ХХ по ХХІ ст. було запропоновано значну кількість теоретико-методологічних підходів до визначення політичної комунікації, що зображає різноманітність підходів до розуміння цього явища. У 40-50 роках ХХ століття на перший план виступали теорії масової комунікації, які аналізували вплив масових ЗМІ на політичний процес. У 60-70 роках ХХ

століття акцент було перенесено на вивчення взаємодії політичних суб'єктів та використання понять, таких як "публічний простір" та "публічна сфера». З кінця 70-х років ХХ століття на передній план вийшли підходи, які базуються на комунікативній теорії дії, зокрема, концепції комунікативної дії, комунікативного діалогу та раціональної дискусії. У 80-х роках ХХ століття стали популярними дослідження процесів комунікації в електронних мережах, які згодом зуміли знайти широке застосування в сучасному інтернет-просторі. У 90-ті роки ХХ ст. з'явився новий підхід до вивчення політичної комунікації, який отримав назву критичної теорії. Цей підхід висуває ідею, що політична комунікація є засобом збереження наявної соціальної нерівності та дискримінації, а тому її потрібно критично аналізувати й змінювати. У сучасному світі, з поширенням інтернету та соціальних медіа, політична комунікація стала ще більш доступною та швидкою. З цією зміною виникають нові виклики для теоретиків та дослідників, а також для практиків, які повинні адаптувати свої методи комунікації до нових реалій.

1.2 Роль та значення інтернет-простору у політичній комунікації.

З появою інтернету політична комунікація зазнала значних змін, що зобразилися на політичному житті суспільства та політичних процесах. Інтернет став важливим каналом передачі інформації, що змінило механізми взаємодії між політиками та громадянами, а також створило нові форми політичного впливу. У зв'язку з цим, вивчення політичної комунікації в інтернет-просторі стає все більш актуальним і важливим завданням для вчених і дослідників. Політична комунікація в інтернет-просторі має свої особливості та відмінності від традиційних форм комунікації. Для того, щоб зрозуміти сутність цих особливостей та визначити ефективні підходи до вивчення політичної комунікації в інтернеті, необхідно проаналізувати наявну літературу та дослідження в цій галузі.

Політична електронна комунікація - це комунікація, що відбувається за допомогою комп'ютерних мереж. Найточніше визначення електронної комунікації - це процес передачі інформації у формі усного або письмового виразу, який реалізується за допомогою комп'ютерних мереж, телекомунікацій,

мережі Інтернет і засобів мультимедіа [44, с. 31]. Існують також різні способи передачі електронних комунікаційних повідомлень, серед них виділяємо наступні:

- Web-сайт
- Інформаційна система
- Внутрішньокорпоративні канали передачі інформації
- Віртуальна реклама
- Канали дистанційного зв'язку

Електронна комунікація на разі вважається одним з найпопулярніших способів комунікування між індивідами та в інститутах влади. За умови врахування ситуації, що склалась у зв'язку з повномасштабною війною та пандемією, її ріст популярності став неминучим. Тому зараз більшість урядовців використовують саме цей канал комунікації у владних інститутах.

Якщо раніше проблеми поширення суспільно значущих даних для досить широкої аудиторії були нерідко пов'язані з обмеженнями з боку інфраструктури, то сьогодні значення цього вузького місця у значною мірою нівельовано – завдяки розширенню доступності послуг підключення до Інтернету, підвищенню швидкості з'єднання та вдосконаленню програмного забезпечення [56, с. 154]. З огляду на розвиток технологій та розширення доступності підключення до Інтернету, можна стверджувати, що проблеми поширення суспільно значущих даних більше не є актуальними. Це дозволяє забезпечувати широкий доступ до інформації, що може бути корисним для суспільства в цілому, а також для окремих груп населення. Однак, зростає важливість забезпечення якості та вірогідності інформації, що публікується в Інтернеті. У цьому контексті вивчення різних підходів до політичної комунікації в інтернет-просторі є ключовим для прогресу суспільства та підвищення рівня інформаційної грамотності громадян. Технології Web 2.0 є надбанням в розвитку медіапростору Інтернету, також відомого як "всесвітня павутина». Вони пропонують нові "соціальні" інструменти, що дозволяють обмінюватися новинами, думками та іншими культурними артефактами, створювати та управляти віртуальними спільнотами для всіх користувачів мережі.

Інтернет-технології можна розглядати як можливий демократичний потенціал, що сприяє свободі, але водночас може бути й перешкодою для демократії. Наприклад, українське суспільство вдало використало Інтернет для мобілізації волонтерів на підтримку армії у 2014 році, але також були приклади, коли Інтернет використовувався для поширення неправдивої інформації та маніпулювання громадською думкою. Арабська весна, що почалась на початку 2010-х, була прикладом використання Інтернету для просування ліберально-демократичної ідеології в ряді арабських країн, але це також викликало насильство та політичний хаос [24, с. 26]. Вплив Інтернет-технологій на демократію та розвиток політичної комунікації може бути як позитивним, так і негативним. Хоча Інтернет може становити демократичний інструмент, він також може утруднювати демократію, особливо під диктаторськими режимами, які контролюють та цензурують інтернет-контент. З іншого боку, існують приклади успішної громадської мобілізації через Інтернет-технології, такі як український рух на підтримку армії та арабська весна, що свідчать про потенціал Інтернету у формуванні демократичних ідей та цінностей.

Соціальні мережі стали невіддільною складовою політичної комунікації в інтернет-просторі. Їх широке поширення та доступність забезпечують швидкий та безперервний обмін інформацією між політичними акторами та громадськістю. Багато політиків використовують соціальні мережі для спілкування з виборцями, презентації своїх поглядів та програм, а також для мобілізації підтримки. Однак, використання соціальних мереж у політичній комунікації також може мати негативні наслідки, такі як поширення фейкової інформації, створення бот-мереж та інших маніпулятивних інструментів, що можуть вплинути на політичний процес. Тому важливо проводити дослідження та аналізувати використання соціальних мереж у політичній комунікації для забезпечення її демократичності та ефективності. Глобальний досвід залучення громадян до громадської та політичної участі через соціальні мережі свідчить, що віртуальний простір комунікації може сприяти формуванню громадянської ідентичності й має значний потенціал для соціальної самоорганізації. Це може сприяти зміцненню громадянського суспільства та досягненню політичних

цілей, таких як значущі зміни в країні або реалізація революційних трансформацій [32, с. 276]. У практиці світових країн бачимо, що соціальні мережі мають великий потенціал у політичній комунікації та громадській участі, зокрема у формуванні громадянської ідентичності та сприянні суспільній самоорганізації. Віртуальний простір може бути успішно використаний для зміцнення громадянського суспільства та реалізації масштабних змін, що було добре продемонстровано в ході революційних подій в ряді країн. Однак, слід враховувати ризики та виклики, які пов'язані з використанням соціальних мереж в політичних цілях, такі як розповсюдження фейкової інформації, маніпулювання громадською думкою, а також можливість зловживання політичною владою.

Бот-мережі є значним інструментом в сучасній політичній комунікації в інтернет-просторі. Вони можуть бути використані як для підтримки певних політичних поглядів та кандидатів, так і для поширення дезінформації та зміни громадської думки. Дослідники активно вивчають бот-мережі, їх функціонування та вплив на політичний процес. Важливо розробляти механізми виявлення та протидії таким інструментам, щоб забезпечити чесність та прозорість виборчих процесів та ефективність політичної комунікації в інтернеті. Використання бот-мереж як політичних найманців є досить популярним. Ці бот-мережі готові підтримувати одну або іншу сторону. На прикладі Брекзиту (спірного референдуму 2016 року щодо виходу Великої Британії з Євросоюзу), дослідники вивчали, як були залучені автоматизовані облікові записи в «Twitter» [24, с. 26]. Можна сказати, що бот-мережі є одним з ефективних інструментів в політичній комунікації в інтернет-просторі. Вони можуть бути використані для підтримки різних політичних думок та ідеологій, а також для маніпулювання громадською думкою. Проте, таке використання бот-мереж може призвести до складнощів у демократичному процесі та порушення виборчої системи. Тому, дослідження і регулювання використання бот-мереж у політичній комунікації важливі для забезпечення чесних та демократичних виборів.

В інтернетизації української політики сталася ще одна важлива зміна -

ЗМІ втратили свою ефективність, а люди та організації, які мають ефективне розуміння мережі, отримали значну вагу. Це призвело до появи нових учасників політичного процесу - онлайн-активістів, які є важливими творцями контенту в Інтернеті та використовують навички та засоби політичної мобілізації за допомогою нових технологій [57, с. 3]. Феномен "інтернетизації" української політики дозволяє стверджувати про появу нових учасників політичного процесу - онлайн-активістів, які мають значний вплив на формування громадської думки та створення політичного контенту в інтернеті. Завдяки навичкам інформаційної та технологічної грамотності, вони стали важливим гравцем у політичній мобілізації на мережевому просторі. Таким чином, можна зробити висновок, що дослідження політичної комунікації в інтернет-просторі має велике значення для розуміння сучасних тенденцій політичної культури та формування нових політичних акторів.

Політична маніпуляція через соціальні мережі є актуальною проблемою в сучасному світі, яка стає все більш поширеною. На жаль, такі практики використовуються не тільки державами-агресорами, а й політиками місцевого рівня, що свідчить про широку поширеність цього явища. Загалом було підтверджено, що політичну маніпуляцію через соціальні мережі використовують не лише громадяни та держави-агресори, але й багато держав та місцевих політиків. За даними американських дослідників, у 2019 році було виявлено докази організованих маніпуляцій через соціальні медіа в 70 країнах, що значно перевищує показники 2018 року (48 країн) та 2017 року (28 країн) [24, с. 26]. Аналізуючи дослідження американських вчених про маніпуляції з використанням соціальних мереж у 70 країнах, можна зробити висновок, що політична маніпуляція через інтернет-простір є актуальною проблемою в сучасному світі. Ці практики стали доступними не тільки для держав-агресорів, а й для політиків місцевого рівня. За допомогою соціальних медіа можна впливати на громадську думку, формувати певну інформаційну картину, маніпулювати емоціями людей і навіть змінювати політичну ситуацію в країні.

Медіатизація є важливим аспектом політичної комунікації в Україні. З поширенням інтернету і соціальних мереж в останні роки відбувається значний

зріст у популярності онлайн-медіа. Українське суспільство стає все більш медіатизованим, і це створює нові можливості для політичних партій та кандидатів. З одного боку, медіатизація політики може забезпечити швидкий та доступний обмін інформацією, збільшити кількість взаємодій між політиками та громадянами, зменшити відстань між владою та громадою, та зробити політику більш доступною для громадськості. З іншого боку, медіатизація може створити проблеми з визначенням правдивості інформації, збільшити кількість фейкових новин та сприяти поширенню неправдивої інформації. Крім того, українські соціальні мережі дедалі більше стають майданчиком для провокаторів та бот-мереж, які намагаються впливати на громадську думку та політичний процес. Тому важливо забезпечити якість інформації, яку отримують громадяни через медіа, та розробити ефективні заходи для боротьби з фейковими новинами та маніпуляціями в політичній комунікації. Також потрібно розвивати медійну грамотність серед населення, щоб люди могли критично оцінювати інформацію, яку вони отримують через медіа, та здатні бути активними учасниками політичного процесу. Медіатизація українського суспільства та зрощення політики з медіа природно призводять до розвитку медійної політики, що різко змінює не лише канали політичної комунікації, що є ключовим поняттям політики в рамках інформаційного суспільства, але також наголошує на необхідності перегляду її ролі та функцій. Це означає, що медіа, а не політичні партії, визначають політичний порядок денний [57, с. 3]. Можна зробити висновок, що медіатизація українського суспільства та зрощення політики та медіа приводить до змін в політичній комунікації, де медійна політика стає ключовим поняттям. Це означає, що не політичні партії, а ЗМІ та нові медіа визначають політичний порядок денний. Ці зміни потребують переосмислення ролі та функцій політичної комунікації. Відтак, медійна політика стає важливим аспектом в політичному житті країни, який потребує уваги та налагодження взаємодії між ЗМІ та політичними силами.

Отже, політична комунікація в інтернет-просторі займає все більш важливе місце у сучасному світі. Інтернет-технології надають можливість політичним акторам взаємодіяти зі своїми виборцями й конкурентами, залучати

нових прихильників та впливати на громадську думку. У зв'язку з цим, виникає потреба у вивченні політичної комунікації в інтернеті та розробці ефективних стратегій використання цього каналу комунікації. В цьому контексті, існують різні підходи до дослідження політичної комунікації в інтернеті, які охоплюють такі аспекти, як засоби масової інформації, соціальні мережі, електронні форми комунікації та інші. Кожен з цих підходів дозволяє зрозуміти особливості політичної комунікації в інтернеті та знайти оптимальні стратегії для досягнення бажаних результатів. Важливими аспектами вивчення цієї теми є аналіз впливу інтернет-простору на політичні процеси та ролі різних учасників цих процесів, включаючи політиків, ЗМІ та громадян. Дослідження політичної комунікації в інтернет-просторі має велике значення у сучасному світі, оскільки це дозволяє зрозуміти, як політичні процеси відбуваються в онлайн-середовищі та як вони впливають на формування громадської думки. Дослідження політичної комунікації в інтернет-просторі може бути корисним для політиків, медіаекспертів та дослідників, які хочуть краще зрозуміти процеси, що відбуваються в інтернеті, та використовувати ці знання для покращення своєї стратегії комунікації.

1.3 Методологічні засади аналізу політичної комунікації в онлайн-середовищі.

З розвитком Інтернету політична комунікація значно змінилася. Інтернет став важливим каналом для політичних акторів, що дозволяє їм звертатися до широкої аудиторії й спілкуватися з нею в режимі реального часу. Це змінило підходи до вивчення політичної комунікації й зробило актуальним питання про те, які засоби дослідження можуть бути застосовані для аналізу політичної комунікації в Інтернеті. У зв'язку з цим, розвиток засобів дослідження політичної комунікації в інтернет-просторі стає все більш важливим. Засоби аналізу Інтернет-комунікації містять в собі методи та технології, які дозволяють досліджувати, аналізувати та візуалізувати великі обсяги даних, що є надзвичайно важливим для розуміння динаміки та характеристик політичної комунікації в Інтернеті. У цьому контексті, дослідження політичної комунікації в інтернет-просторі є важливою темою для дослідження, яка вимагає більш

глибокого розуміння засобів та методології дослідження в цій області. Дана тема також важлива для тих, хто зацікавлений у розвитку ефективних стратегій комунікації в Інтернеті, які мають значення для політичних партій, виборчих кампаній, громадських організацій та інших акторів політичного процесу.

Є вагомі підстави для твердження, що сучасні онлайн-комунікації не лише відкривають нові можливості для суспільства і влади, але й породжують нові загрози і виклики, створюючи серйозний потенціал для маніпулювання громадською думкою і впливу на сучасну політику [22, с. 126]. З урахуванням динамічного розвитку інтернет-простору та зростального значення політичної комунікації в онлайн-середовищі, можна стверджувати, що ці технології не тільки надають нові можливості для розвитку суспільства і влади, але й створюють нові загрози та виклики. Зокрема, онлайн-комунікації можуть бути використані для маніпулювання громадською думкою і впливу на політику, що може мати серйозні наслідки для демократичних процесів та розвитку суспільства в цілому. Отже, важливо проводити дослідження та розробляти стратегії для забезпечення захисту від негативного впливу онлайн-комунікацій на політичну сферу.

Засоби дослідження політичної комунікації в інтернет-просторі, які використовуються дослідниками:

- **Аналіз соціальних мереж** - за допомогою спеціальних програм можна відстежувати розповсюдження політичних повідомлень та дізнаватись думки громадян щодо політичних подій. Соціальні мережі стають основним майданчиком для вираження політичних або громадських інтересів, з'являється та зростає вплив гібридних форм, які функціонують без прямої участі людини, за допомогою автоматизованих алгоритмів, що є посередниками у комунікації між людьми. Шляхом ретельного аналізу контенту, що генерують суб'єкти політичного процесу та зацікавленості користувачів до нього, можна визначити, які настрої переважають у населення як на локальному, місцевому, так і на загальнодержавному рівнях [33, с. 7]. У світі, де соціальні мережі є панівним засобом комунікації, важливо досліджувати їх вплив на політичну сферу. Зокрема, автоматизовані

алгоритми, які опосередковують комунікацію між людьми, можуть бути використані для маніпулювання громадською думкою та впливу на політичні процеси. Аналізування контенту, що створюють учасники політичного процесу та визначення рівня зацікавленості цим контентом з боку користувачів соціальних мереж дозволяє отримати інформацію про те, які настрої переважають серед населення на різних рівнях - від місцевого до загальнодержавного. Дослідження соціальних мереж може допомогти політичним діячам розуміти настрої та інтереси громадян, що є важливим фактором для забезпечення ефективності демократичних процесів.

- **Контент-аналіз** - дослідження текстового, аудіо- та відеоматеріалу на наявність політичної інформації та її вплив на аудиторію. Пристосування методу контент-аналізу в зовнішній політиці України має на меті забезпечення практичного результату у вигляді ефективного інструменту для дослідження громадської думки про актуальні питання зовнішньої політики, оцінки рівня підтримки суспільством різних зовнішньополітичних напрямків (наприклад, євроатлантичного курсу) тощо [3, с. 177]. Застосування методу контент-аналізу є важливим інструментом вивчення громадської думки щодо зовнішньополітичних питань. Його практичний ефект полягає в забезпеченні ефективного засобу аналізу та вивчення ступеня суспільної підтримки певного зовнішньополітичного курсу, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення в цій сфері. Такий аналіз допомагає визначити переважливі настрої серед населення на різних рівнях і у різних сферах, що є важливим для реалізації зовнішньополітичних стратегій країни. Застосування методу контент-аналізу може допомогти збільшити ефективність зовнішньополітичної діяльності України, зокрема, у забезпеченні збільшення підтримки української громадськості на міжнародній арені.
- **Опитування** - дослідження думок та уявлень про політичні події та особистості, що стосуються політики, за допомогою опитувальників, що можуть бути розміщені в інтернеті. Слід зазначити, що опитування дійсно є ефективним засобом збору даних про думки та уявлення про політичні події та особистості, що стосуються політики. Інтернет зробив опитування більш

доступним, забезпечивши швидкий доступ до більш широкої аудиторії. Однак, важливо зазначити, що результати опитувань можуть мати вплив факторами, такими як вибір статистичної вибірки, формулювання запитань та інших факторів, тому їх слід використовувати з обережністю та доповнювати даними, отриманими з інших джерел.

- **Експертні оцінки** - думки та висновки фахівців з політики, медіа, комунікацій, які дають можливість зробити висновки щодо ефективності політичної комунікації в інтернет-просторі. Методи експертної оцінки можна розбити на два підкласи: прямі та зворотні. При прямих експертних оцінках незалежно від інших експертів, або на основі зведення думки одного експерта, збирається та обробляється інформація. У такому випадку відсутній вплив думок інших експертів чи колективу в цілому [61]. Отримання та обробка прямих експертних оцінок ґрунтуються на узагальненні незалежних думок колективу експертів, чи одного з них, без впливу думок інших експертів та колективу в цілому. Цей метод дозволяє отримати більш об'єктивну інформацію про досліджуваний об'єкт, оскільки кожен експерт може дати свою незалежну оцінку без впливу на його думку інших експертів. Однак, метод прямих експертних оцінок має свої обмеження, такі як обмежена кількість експертів, можливість спотворення результатів внаслідок неправильного відбору експертів, а також можливість виникнення некомпетентних думок серед експертів. Метод експертних оцінок зі зворотним зв'язком може бути використаний в політичній інтернет-комунікації для збору думок та оцінок експертів щодо різних політичних ініціатив та стратегій. Наприклад, політичні команди можуть використовувати метод експертних оцінок зі зворотним зв'язком для оцінки ефективності своїх рекламних кампаній в соціальних медіа та для визначення кращих стратегій взаємодії з виборцями в Інтернеті. Експертні оцінки можуть допомогти політичним командам уникнути помилок, виявити нові можливості та збільшити свою ефективність в Інтернет-просторі.
- **Моніторинг** - систематичний збір інформації про політичні події, їх розповсюдження в мережі Інтернет, що дає можливість відстежувати

тенденції в політичній комунікації в інтернет-просторі. З методологічної перспективи термін "моніторинг" визначає проведення серії стандартних процедур для отримання кількісно-якісної оцінки об'єкта дослідження та подальший аналіз і порівняння отриманих результатів з метою виявлення певних закономірностей і тенденцій їх розвитку [45, с. 184]. Моніторинг є системним підходом до збору й аналізу даних, що дає можливість контролювати й оцінювати стан об'єкта протягом певного періоду часу. Цей процес є важливим інструментом для виявлення проблем та можливостей у досліджуваній сфері, що дозволяє вчасно приймати рішення для поліпшення ситуації. Під час моніторингу використовуються різноманітні методи та інструменти, такі як анкетування, спостереження, опитування, інтерв'ю, аналіз статистичних даних та інші. У результаті моніторингу отримані дані дозволяють зробити висновки про стан досліджуваного об'єкта та його тенденції розвитку, а також виявити можливість удосконалення процесів та розв'язання проблем. Тому моніторинг є важливою складовою частиною управління та розвитку будь-якої сфери діяльності.

Важливим фактором є те, що політика та медіа все більше зливаються у процесі зрощення, а розвиток політичної комунікації та медіатизації суспільства сприяє емерджентності нових еліт - так званої медіакратії, яка виникає в контексті "NETократизації" та ширших концептуальних аспектів цього явища, зокрема, в атлантичній політичній культурі [57, с. 6]. Медіатизація суспільства та зрощення політики та медіа призводять до зміни каналів політичної комунікації, переосмислення ролі та функцій політики та визначення політичного порядку денного не політичними партіями, а медіа та новими медіа. Важливо розуміти, що ці процеси є необхідними та неминучими в рамках розвитку інформаційного суспільства, однак вони також мають свої ризики та виклики, такі як збільшення впливу медіа на політичні процеси та можливість медіа маніпуляцій. Для ефективного розвитку демократії важливо забезпечувати свободу та різноманітність медіа, а також критичний підхід до отриманої інформації з боку громадян. Українське суспільство зазнає медіатизації, що викликає зміни в політиці та медіа. Це призводить до розвитку медійної

політики та змінює канали політичної комунікації, яка стала ключовим поняттям політики в інформаційному суспільстві. Розвиток інтернету значно вплинув на політичну комунікацію і змінив спосіб, яким політики та громадськість взаємодіють один з одним. Зараз існує багато засобів дослідження політичної комунікації в інтернет-просторі, таких як соціальні мережі, вебаналітика, онлайн-опитування та інші.

Нові технології дослідження політичної комунікації в інтернеті дозволяють проводити більш точні й ефективні дослідження, що дає можливість політикам та громадськості краще розуміти один одного. Крім того, ці засоби дослідження дозволяють проводити широкомасштабні дослідження з використанням різноманітних методів, що дозволяє отримувати більш повну картину про політичну ситуацію в країні та світі. Загальний розвиток засобів дослідження політичної комунікації в Інтернет-просторі є важливим фактором у розвитку сучасної політичної культури. Нові технології дослідження політичної комунікації в інтернеті відкривають можливості для більш точних та ефективних досліджень, що політикам та громадськості дозволяє глибше розуміти один одного. Ці інструменти дослідження також дозволяють проводити широкі дослідження з використанням різноманітних методів, що призводить до отримання більш повної картини політичної ситуації в країні та світі.

Застосування новітніх технологій у дослідженні політичної комунікації в інтернеті також відкриває можливості для підвищення активності громадян у політичному процесі через залучення до дискусій, голосування в онлайн-опитуваннях та взаємодію з політиками в соціальних мережах. Це може сприяти покращенню демократичних процесів та зростанню громадської свідомості. Таким чином, розвиток технологій дослідження політичної комунікації в інтернеті відкриває нові можливості для побудови відкритого та прозорого політичного середовища.

Розділ 2: Вплив кризових станів на комунікаційні моделі.

2.1 Аналіз впливу економічних криз на комунікаційні практики.

Економічні кризи стали вагомою складовою сучасного глобального суспільства. Завершення економічного циклу, а також економічні та фінансові кризи регулярно ставлять під загрозу стабільність та процвітання регіонів, країн та всього світу. Однак, що також важливо зазначити, ці кризи впливають не лише на фінансові та економічні аспекти, але також мають суттєвий вплив на сферу комунікацій. У контексті економічних турбуленцій, розуміння взаємозв'язку між комунікацією та фінансовою діяльністю стає ключовим фактором для бізнесу, уряду та громадськості.

У цьому питанні важливо віднайти те, як економічні кризи впливають на стратегії та практики комунікації в різних контекстах. Розгляд контексту того, як змінюється взаємодія між організаціями та їхніми клієнтами, як споживачі сприймають та реагують на повідомлення під час кризи, і як владні структури ставляться до викликів комунікації в умовах фінансового стресу суттєво впливає на те, що відбувається в сучасному світі. Дослідження цієї теми допоможе зрозуміти, як комунікація може бути інструментом розв'язання проблем та забезпечення успіху під час економічних викликів. Необхідно додати, що економічні кризи є не лише складними викликами для фінансових систем і підприємств, але й значущими чинниками, що змінюють комунікаційний ландшафт. Коли економіка вступає в період турбулентності, комунікаційні практики стають ключовим інструментом взаємодії між суспільством, урядом, бізнесом і громадськістю. Зміни в економічному середовищі, такі як фінансові кризи, рецесії та економічні збої, супроводжуються значними змінами в психології та споживацькій поведінці громадян, діяльності компаній і стратегіях урядових структур. У цьому контексті комунікація стає важливим інструментом для збереження довіри, стабільності та взаєморозуміння.

Спостереження за суспільним розвитком вказують на те, що періоди стабільності у суспільстві, попри їхню важливість, є досить короткочасними. Закономірності розвитку суспільства, які базуються на постійних змінах та впливають на політичний процес, призводять до необхідності ставитися до

кризових ситуацій як невіддільної складової суспільного життя. Зазвичай, періоди стабільності в суспільстві є тимчасовими, і відповідно до законів суспільного розвитку, кризи неминуче виникають, впливаючи значущим чином на хід політичних подій у майбутньому [55, с. 167]. Поєднання стабільності та кризових моментів є неодмінною частиною еволюції суспільства, і важливо розуміти, що кризи можуть бути як можливістю, так і викликом для політичного процесу. Вони можуть сприяти перегляду та реформуванню наявних структур, але також можуть створювати загрозу для стабільності та безпеки держави.

Кризові ситуації можуть виникати через вплив різноманітних факторів, які можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми. Ці фактори створюють потенційні загрози для нормального функціонування суспільства та можуть навіть підійти до небезпеки для життя та діяльності громадян [29, с. 16]. Важливо розуміти, що кризи не завжди є виключною загрозою, вони можуть також послужити стимулом до перегляду та покращення наявних структур і систем. Підходячи до кризових ситуацій з обачливістю та готовністю до вчинків, суспільство та політичні лідери можуть знаходити шляхи для подолання кризи та навіть досягти позитивних змін. Реакція на кризові ситуації вимагає співпраці, стратегічного мислення та відкритості до нових можливостей.

Умови кризових ситуацій, які впливають на соціальні та політичні аспекти різних країн, мають загальні закономірності, які у поєднанні з основними характеристиками, визначають конкретну ситуацію кризи в окремій державі, включаючи сучасну Україну. У минулому видатні політичні та економічні діячі, такі як С. Ю. Вітте, П. А. Столипін, Г. Я. Сокольников, А. Г. Зверев та інші, вдіяли успішні заходи організаційного, економічного та господарського характеру, але ці заходи часто супроводжувалися трагічними наслідками, включаючи втрати життя. При цьому історія також відома випадками, коли ідеї або дії відомих економістів та політиків, таких як Д. М. Кейнс, В. С. Павлов, Є. Т. Гайдар, призводили до негативних результатів або навіть протилежних до очікуваних [34, с. 6]. Вивчення історії та діяльності

видатних політичних та економічних діячів в контексті кризових явищ надає нам можливість краще розуміти природу криз та їхні наслідки. Виявляючи, як успішні заходи можуть призвести до позитивних змін, але і супроводжуватися трагічними наслідками, а також як ідеї і дії деяких діячів можуть мати негативний вплив, тоді ми набуваємо важливі уроки.

Важливо зазначити, що під час кризи, увага до комунікації та її впливу на суспільство зростає, і роль комунікації в стосунках на різних рівнях стає надзвичайно важливою для ефективного управління та прийняття важливих рішень. Оскільки сучасне суспільство стикається з постійними кризовими ситуаціями, це веде до розвитку нового наукового напрямку та практичних підходів, які спрямовані на забезпечення ефективної комунікації в умовах кризи, відомого як кризова комунікація [43, с. 22]. Цей новий науковий напрям та практичні підходи до кризової комунікації вкрай важливі для розв'язання сучасних проблем. Однією з ключових особливостей кризової комунікації є акцент на негайному та точному обміні інформацією, а також на здатності ефективно спілкуватися у стресових та невизначених ситуаціях.

У особливості економічні кризи є невіддільною частиною сучасного світу. Вони виникають з різних причин, таких як фінансові зриви, рецесії, політичні конфлікти, природні катастрофи тощо, і завжди мають серйозний вплив на суспільство, економіку та комунікаційні практики. Під час економічних криз важливість ефективної комунікації зростає. Організації, уряди, підприємства та інші структури повинні бути готові до обмеження бюджетів та ресурсів, що часто супроводжує економічні труднощі. В таких умовах важливо ефективно раціоналізувати комунікаційні зусилля. Однією з ключових особливостей економічних криз є зміна пріоритетів та повідомлень. Організації повинні адаптувати свою комунікацію до нових реалій. Це означає, що їх повідомлення мають бути спрямовані на розв'язання актуальних питань та проблем, які виникають внаслідок кризи. При цьому комунікація повинна бути чесною, відкритою та доречною.

Ключовим аспектом кризової комунікації під час економічних криз є необхідність передавати лише ту інформацію, яка може бути перевірена та

підтверджена. У кризовій ситуації важливо пояснити аудиторії, чому певна інформація не може бути надана на цей час [37, с. 177]. Вплив економічних криз на комунікаційні практики є важливим та комплексним явищем. Під час криз, організації та уряди повинні бути готові до змін та внесення корективів у свої комунікаційні стратегії. Важливо зберігати довіру аудиторії та ефективно спілкуватися в умовах обмежених ресурсів. Кризова комунікація вимагає чесності, відкритості та готовності до відповідей на запити громадськості. Також, перехід до цифрових інструментів може бути важливим елементом комунікаційних стратегій під час криз.

Наслідки криз можна класифікувати на дві базові категорії: ті, які спричинені фізичними руйнуваннями, і ті, які не мають прямого відношення до фізичних руйнувань. Кризи, пов'язані з фізичними руйнуваннями, включають такі події, як землетруси, пожежі, шторми, авіакатастрофи та терористичні акти. Кризи, які не пов'язані безпосередньо з фізичними руйнуваннями, включають саме економічні кризи [29, с. 25]. Кризи, які не пов'язані з фізичними руйнуваннями, є складними і вимагають особливого підходу в плані комунікації та керування. Ці кризи можуть виникати з різних причин, таких як політичні конфлікти, економічні кризи, демографічні зміни, культурні колізії та інші соціальні чинники. У контексті політичних криз комунікація грає важливу роль у роз'ясненні громадськості причин конфлікту та мети подолання кризи. Політичні лідери повинні бути здатні ефективно спілкуватися з громадськістю, пояснювати свої рішення та відповідати на запити громадян. Економічні кризи можуть призвести до невпевненості серед підприємств, споживачів та інших економічних гравців. В цих випадках комунікаційні стратегії повинні бути спрямовані на відновлення довіри та надання інформації про заходи, які приймаються для стабілізації економічної ситуації. Демографічні та культурні кризи можуть виникнути через зміни у складі населення та культурних цінностях. У таких випадках комунікація повинна сприяти збереженню соціокультурної гармонії та адаптації до нових реалій. Незалежно від природи кризи, ефективна комунікація важлива для врегулювання конфліктів, відновлення довіри та виправлення ситуації. Керівники та організації повинні

бути готові взяти на себе відповідальність за встановлення взаєморозуміння та розв'язання проблем, що виникають під час кризових ситуацій.

Кризи також можна класифікувати за їхнім походженням. Умисні кризи, пов'язані з фізичними руйнуваннями, включають терористичні акти, напади на життя та свободу людей, підробку товарів та інші подібні події, які можуть призвести до людських жертв та шкоди майну. До умисних криз, не пов'язаних з фізичними руйнуваннями, відносяться загрози вибуху, зловмисні чутки та їх поширення, інші протиправні дії [29, с. 17]. Умисні кризи, пов'язані з фізичними руйнуваннями, створюють серйозні загрози безпеці та потребують негайних заходів для ліквідації наслідків та відновлення порядку. В цих випадках ефективна комунікація важлива для сповіщення громадськості про небезпеку, надання рекомендацій щодо захисту та сприяння співпраці з правоохоронними органами. Умисні кризи, які не пов'язані з фізичними руйнуваннями, можуть бути спрямовані на поширення паніки, дезінформацію або зловживання громадською довірою. В таких ситуаціях важливо вчасно виявити джерело загрози та вжити заходів для її подолання. Загальний підхід до управління кризовою комунікацією містить оперативну реакцію на події, забезпечення прозорості та доступності інформації, а також співпрацю зі засобами масової інформації та громадськістю. Крім того, важливо мати готовість до виникнення різних видів кризових ситуацій та відповідні стратегії комунікації для їх подолання. Умисні економічні кризи - це складні економічні ситуації, які спричинені навмисними діями, стратегіями або рішеннями певних суб'єктів, які мають на меті досягнення своїх цілей, але можуть призвести до шкоди економіці в цілому [9, с. 103]. Ці кризи можуть виникати з різних причин, включаючи корупцію, шахрайство, фінансові злочини, зловживання владою, політичні втручання та інші форми зловживань. Спроектовані економічні кризи можуть серйозно впливати на економічну стійкість, призводячи до збитків для підприємств, інвесторів і громадян. Для запобігання та врегулювання умисних економічних криз важливо мати ефективну систему контролю, регулювання та внутрішнього нагляду, а також судову систему, яка в змозі реагувати на

фінансові злочини та зловживання. Крім того, ефективна комунікація та звітність грають важливу роль у виявленні та реагуванні на подібні ситуації.

Глобальна фінансово-економічна криза та економічна нестабільність в Україні призвели до загального зниження витрат підприємств на комунікації та скорочення рекламних бюджетів. Зараз багатьом компаніям потрібно вирішити, як розподілити рекламні витрати так, щоб зекономити гроші та одночасно досягти найкращого ефекту [12, с. 189]. Глобальна фінансово-економічна криза та економічна нестабільність в Україні створили серйозні виклики для бізнесу. Багато підприємств виявили потребу в скороченні витрат, включаючи інфраструктурні бюджети, з метою збереження фінансової стійкості та виживання на ринку. Однак перед менеджментом багатьох компаній виникає питання про те, як оптимально розподілити обмежені ресурси для забезпечення найкращого можливого результату. На перший погляд, скорочення витрат може здатися логічним рішенням, але воно може призвести до втрати видимості на ринку та зниження обсягів продажів. Тому ключовим завданням є знаходження балансу між зекономленими ресурсами та досягнутими результатами. Компанії мають вдосконалити стратегії маркетингової комунікації, звертаючи увагу на більш цільовий та ефективний спосіб спілкування з аудиторією. Важливо інвестувати у ті інструменти, які найбільш важливі для досягнення бізнес-цілей підприємства. Також, враховуючи зростання важливості онлайн-каналів та соціальних медіа, компанії повинні активно розвивати свою присутність в цих сегментах. Інтернет-реклама та цифровий маркетинг можуть бути більш ефективними засобами комунікації за обмеженими бюджетами. Враховуючи економічну кризу, що суттєво вплинула на комунікаційну складову та змусила підприємства переосмислити свої стратегії маркетингової комунікації і ставити під сумнів традиційні підходи. Важливо залишатися гнучкими, шукати нові можливості та використовувати доступні ресурси максимально ефективно для досягнення позитивних результатів у складних економічних умовах. Зміни в економічному середовищі завжди мають важливий вплив на бізнес.

Вплив економічних криз може бути особливо суттєвим і визначати подальшу долю компаній. (див. Таблицю 2)

Таблиця 2

Параметр	Вплив економічних криз	Наслідки для бізнесу
Падіння ВВП	Зменшення обсягу виробництва і споживання в країні	Зменшення продажів, прибутку, робочих місць
Зростання інфляції	Підвищення вартості товарів і послуг	Зростання витрат підприємств та зменшення покупальної потужності населення.
Збільшення рівня безробіття.	Зменшення кількості працездатних людей, які мають роботу	Зниження попиту на товари і послуги, ускладнення пошуку працівників
Зниження валютного курсу	Збільшення вартості іноземних валют у національній валюті	Зростання витрат бізнесу на імпортні товари і послуги
Збільшення кредитних ставок	Здорожчання кредитів для бізнесу	Зниження інвестицій, ускладнення фінансування діяльності

Ці економічні кризи можуть виникати з різних причин, включаючи спад валового внутрішнього продукту, фінансові зрушення, зростання безробіття, знецінення національної валюти та багато інших. Наслідки для бізнесу через

економічні кризи можуть бути різними. Спад попиту на товари та послуги може призвести до зниження обсягів продажів і прибутку. Компанії можуть стикатися з проблемами доступу до фінансування, великими втратами на фінансових ринках та скороченням інвестицій. Постачальники можуть підвищити ціни на сировину та матеріали, що може вплинути на собівартість виробництва. Крім того, конкуренція на ринку може зрости, оскільки компанії змушені боротися за обмежені ресурси та споживачів. Однак кризи також можуть створити можливості для деяких компаній [34, с. 6]. Ті, які виявляють гнучкість та здатність адаптуватися до змін, можуть знайти нові ринки та споживачів. Деякі сектори, такі як технології, медицина та онлайн-торгівля, можуть процвітати під час кризи. Компанії можуть також розглядати можливість диверсифікації та розширення своєї продуктової лінійки. У цьому невпевненому економічному кліматі компаніям важливо мати стратегію, яка дозволить їм ефективно реагувати на зміни та використовувати можливості, які виникають під час кризи. Важливо також мати ефективний механізм моніторингу та аналізу економічних та ринкових умов для прийняття своєчасних рішень.

Економічні кризи є неодмінною частиною сучасного світу. Вони можуть бути спричинені різними факторами, такими як фінансові зрушення, світові кризи, політичні нестабільності або природні катастрофи. Незалежно від їх походження, кризи мають потенціал великої загрози для підприємств та економічної стабільності. Однак кожна криза також відкриває нові можливості для тих, хто готовий адаптуватися та вжити ефективні антикризові стратегії [9, с. 98]. Однією з ключових складових антикризової стратегії є реагування на кризу з максимальною ефективністю та мінімальними збитками. Це може містити швидке переглядання бізнес-планів, розгортання ресурсів у більш перспективних напрямках, зменшення витрат та збільшення продуктивності. Ефективне управління ланцюгом постачання та оптимізація бізнес-процесів можуть допомогти зберегти стабільність у складних умовах. Важливо також навчитися використовувати можливості, які надає криза [12, с. 213]. Деякі компанії можуть виявити себе сильними в цей час, адже конкуренти можуть бути менш стійкими. Зміни в споживчому попиті можуть створити нові ринки

для продуктів і послуг, а розробка інновацій може привести до нових успіхів. Крім того, рекламна кампанія, яка надає підтримку та довіру бренду, може допомогти зберегти та залучити клієнтів. Антикризова стратегія також передбачає збереження позитивного психологічного клімату серед персоналу. Комунікація та співпраця з працівниками стають критичними, оскільки вони грають важливу роль у впровадженні змін та адаптації до нових умов. Сучасний бізнес повинен бути готовим до невизначеності та змін в економічному середовищі. Антикризова стратегія повинна стати не тільки реакцією на кризу, але й частиною стратегії розвитку компанії. Правильно розроблена та ретельно реалізована антикризова стратегія може допомогти підприємству не тільки вижити в умовах кризи, але й стати сильнішим та більш конкурентоздатним у майбутньому.

Слід зазначити, що вплив економічних криз на комунікаційні практики є невіддільною складовою управління бізнесом та організаціями в умовах невпевненості й змін. Економічні кризи можуть стати викликом, але також можуть відкрити двері для нових можливостей та стратегій. Важливо відзначити, що економічні кризи можуть також створювати нові можливості для розвитку комунікаційних практик. Підприємства можуть використовувати кризу як стимул до інновацій та розвитку нових стратегій комунікації, що дозволяє їм виходити з кризи сильнішими та більш конкурентоздатними. Крім того, кризи можуть вимагати зміни в підходах до чесної та прозорої комунікації, що є важливим для збереження довіри та репутації бренду. Вплив економічних криз на комунікаційні практики є суттєвим і вимагає від підприємств гнучкості, адаптації та пошуку нових можливостей. Кризи можуть змінювати підходи до комунікації, але також створювати можливості для розвитку та вдосконалення комунікаційних стратегій.

Отже, вплив економічних криз на комунікаційні практики показує, що комунікація в умовах непевності та змін вимагає гнучкості, адаптивності та готовності до інновацій. Ті, хто може ефективно впоратися з викликами, стануть сильнішими та конкурентоздатнішими в довгостроковій перспективі. У сучасному світі, де економічні кризи можуть виникати раптово та мати

глобальний вплив на бізнес та суспільство, важливо розуміти, що комунікація в їх контексті стає ключовим інструментом виживання та успіху. Кризова ситуація може значно вплинути на структуру та обсяги рекламних бюджетів, але водночас вона надає можливість переосмислити та оптимізувати комунікаційні практики. Тому аналіз впливу економічних криз на комунікаційні практики свідчить про необхідність гнучкості та адаптивності у сфері комунікацій. Ті, хто вміють ефективно використовувати ці виклики для власної користі, можуть стати лідерами та зберегти конкурентну перевагу в надзвичайних умовах.

2.2 Взаємозв'язок політичних криз із зміною комунікаційних засобів.

Політичні кризи завжди були невіддільною частиною життя суспільства. Вони можуть виникати з різних причин, від політичних розбіжностей та конфліктів до загострених суспільних проблем та зовнішньополітичних турбулентностей. Проте однією з основних відмінностей сучасних політичних криз є їх взаємозв'язок з різноманітними комунікаційними засобами та платформами. В сучасному інформаційному суспільстві комунікація стала важливим інструментом політичної боротьби та впливу. Зміна комунікаційних засобів впливає на те, як політичні кризи сприймаються, розвиваються та вирішуються.

Сучасні комунікаційні засоби, такі як соціальні мережі, онлайн-медіа, месенджери та інші цифрові платформи, змінили спосіб, яким інформація поширюється та сприймається громадськістю. Політичні лідери, партії та активісти використовують ці засоби для мобілізації та маніпуляції громадською думкою. Крім того, сучасні технології дозволяють громадськості активно висловлювати свою думку та долучатися до політичних діалогів. Зміна комунікаційних засобів також впливає на сприйняття політичних криз. Події можуть швидко поширюватися та коментуватися в мережі, що може призвести до ескалації конфлікту або, навпаки, до спрощення розв'язання проблем. Окремі інциденти або скандали можуть отримувати значно більше уваги, ніж раніше, завдяки віртуальному простору. Політична комунікація завжди була пов'язана з політичною владою та взаємодією між громадянами та політичними діячами.

Впровадження писемної мови та друкарства в середньовіччі розширило можливості комунікації, дозволяючи досягти більшої аудиторії. З появою масових засобів масової інформації, таких як книги, преса, радіо, кіно, телебачення і сучасні медіа, процес політичної комунікації пройшов значні зміни, що робить його більш доступним та впливовим для суспільства [46, с. 77]. Ці технологічні прориви в комунікаційних засобах значно розширили можливості політичної комунікації та вплинули на її характер. Сьогодні інтернет та соціальні мережі визначають політичний діалог, дозволяючи громадянам виражати свої погляди, обговорювати політичні події та взаємодіяти з політичними лідерами. Можливість швидко розповсюджувати інформацію та взаємодіяти в режимі реального часу створює нові виклики та можливості для політичної комунікації. З одного боку, це дозволяє політичним акторам ефективно спілкуватися з виборцями, залучати їх до діалогу та мобілізувати для підтримки. З іншого боку, це також відкриває шляхи для фейкових новин, маніпуляцій та впливу зовнішніх сил. Таким чином, зміна комунікаційних засобів впливає на спосіб, яким відбувається політична комунікація та сприймається громадськістю. У цьому контексті вивчення взаємозв'язку між політичними кризами та комунікаційними засобами набуває особливого значення для розуміння сучасного політичного процесу.

Важливо додати, що комунікативний канал являє собою фізичний або концептуальний засіб, через який інформація переміщується від комунікатора до отримувача. Існування такого зв'язку є необхідною умовою для будь-якого виду комунікації, незалежно від її форми (наприклад, імітація, керування чи діалог). Комунікативний канал забезпечує комунікатору та отримувачеві інструменти для створення та сприймання повідомлень, такі як знаки, мова, коди, матеріальні носії інформації та технічне обладнання [10, с. 33]. Необхідно також врахувати, що комунікативний канал може бути різного виду, від фізичних засобів спілкування, таких як телефон або лист, до концептуальних засобів, таких як ідеї та концепції, які передаються через слово або символи. Комунікативний канал визначає, як саме інформація буде передаватися і яким чином взаємодіють комунікатор та отримувач, що впливає на сприйняття та

реакцію останнього. Таким чином, важливість комунікативного каналу в комунікаційному процесі не може бути переоцінена, оскільки він є основним механізмом передачі інформації та впливу на сприйняття отримувача.

Початок наукового вивчення політичної комунікації можна прослідкувати із робіт Р. Лассуелла, який досліджував пропаганду під час Першої світової війни. Проте фундаментальні дослідження у галузі політичної комунікативістики, науки, що вивчає природу та структуру інформаційно-політичного середовища суспільства, еволюцію спілкування між політичними лідерами та громадянським суспільством, розпочалися приблизно з середини 1940-х років. Роботи П. Лазарсфельда, Б. Берельсона та Х. Годе, такі як "Вибір народу», опубліковані у 1940-х роках, стали важливими для вивчення процесів виборчої комунікації [52, с. 74]. Наукове вивчення політичної комунікації поступово розширювало свій спектр досліджень і включало аналіз різних аспектів комунікаційних процесів у політичному житті. Через роки наукового аналізу, політична комунікація отримала статус самостійної наукової галузі, що досліджує різні аспекти впливу комунікації на політичні процеси. Політичні кризи завжди були об'єктом уваги дослідників у цій галузі. Адже під час політичних криз специфічні комунікаційні виклики та можливості стають особливо актуальними. Кризи можуть призводити до зміни комунікаційних стратегій політиків, змін у взаємодії з громадськістю та засобами масової інформації. Політичні лідери в цих ситуаціях мають знати, як ефективно спілкуватися з громадськістю, як контролювати інформаційний дискурс та впливати на формування громадської думки. Засоби масової інформації, своєю чергою, відіграють важливу роль у висвітленні політичних криз. Вони стають посередниками між політичними лідерами та суспільством, поширюючи інформацію та аналіз політичних подій. У таких ситуаціях виявлення корупційних схем, недоліків у діяльності влади та інших аспектів політичного життя може впливати значущим чином на розвиток кризової ситуації.

Роль ЗМІ (засобів масової інформації) під час політичних криз є надзвичайно важливою та впливовою. Політичні кризи часто супроводжуються загостренням суспільно-політичних конфліктів, непевністю та агітацією. У

таких умовах ЗМІ виконують ряд критичних функцій, які визначають їхню роль та вплив на розвиток подій. ЗМІ надають платформу для аналізу та коментування подій, що стосуються політичної кризи. Також ЗМІ мають величезний вплив на формування громадської думки. Вони можуть наголошувати увагу на певних аспектах кризи, впливати на публічну думку та ставлення громадян до подій. Особливо важливим є те, що засоби масової інформації виконують роль наглядців влади під час кризових ситуацій. Вони вимагають відповідей від політичних лідерів, ставлять питання та розкривають корупційні схеми чи недоліки в діяльності влади [15, с. 223]. ЗМІ під час політичних криз не лише надають платформу для аналізу та коментування подій, але й мають значний вплив на формування громадської думки й ставлення громадян до подій. Засоби масової інформації виконують функцію наглядців влади та допомагають забезпечити відкритість та відповідальність політичних лідерів під час кризових ситуацій. Їхній внесок у розкриття корупційних схем і виявлення недоліків в роботі влади є суттєвим для здорового політичного середовища.

Динамічний характер політичних криз 20-го століття вимагає ретельного аналізу, оскільки вони супроводжуються значущими змінами в засобах комунікації та впливають на сприйняття глобальних подій. У Таблиці 3 надано огляд виділення деяких політичних криз, що стали важливими в історії минулого та теперішнього століть, та вказано, які засоби комунікації грали ключову роль у цих подіях. Розглянемо, як інформаційні технології, засоби масової інформації та соціальні мережі вплинули на сприйняття і наслідки політичних криз у минулому столітті.

Таблиця 3

Політична криза	Зміна засобів комунікації
Велика депресія	Поява телебачення, яке стало новим каналом для поширення політичної інформації.

Друга світова війна	Збільшення ролі пропаганди в політичній комунікації.
Холодна війна	Розвиток міжнародної телерадіомережі, яка стала важливим каналом для поширення інформації про події в різних країнах світу.
Революції 1989 року	Розпад комуністичного блоку і зростання ролі Інтернету як інструменту політичної комунікації.
Арабська весна	Активне використання соціальних мереж для організації протестних дій.

Аналізуючи таблицю 3 можна побачити, що Велика депресія спричинила виникнення телебачення як нового засобу для розповсюдження політичної інформації. Це стало новим каналом для поширення даних про економічну ситуацію та заходи уряду для подолання кризи. У схожому контексті Друга світова війна призвела до збільшення важливості пропаганди в політичній комунікації, її використано для обґрунтування війни, мобілізації населення та деморалізації противника. З переходом до Холодної війни розвивалася міжнародна телерадіомережа, яка стала ключовим каналом для інформування про події у різних країнах світу, включаючи політичну та суспільну інформацію в СРСР і Заході. Таким чином, Революції 1989 року призвели до розпаду комуністичного блоку та підвищення ролі Інтернету як інструмента політичної комунікації. Інтернет використовувався для поширення інформації про революції та організації протестних заходів. Під час Арабської весни соціальні мережі стали важливим інструментом для організації протестів. Вони використовувалися для швидкого розповсюдження інформації про протести й

координації дій протестувальників. Усі ці історичні події свідчать про еволюцію засобів комунікації та їх вплив на політичну сферу в різні періоди 20 століття.

Аналіз еволюції медіатехнологій підтверджує той факт, що основна тенденція розвитку масових комунікацій полягає в безперервному зростанні кількості каналів для розповсюдження інформації. При цьому важливо відзначити, що поява нових засобів масової інформації не призводить до витіснення та зникнення попередніх засобів комунікації та інформації. Кожен новий медіаканал займає своє місце і, природно, змінює характер та структуру інформаційного середовища. З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій зріс вплив медіатехнологій на політичний процес. Електронні засоби комунікації, такі як блоги, особисті щоденники, вебсторінки, індивідуальні сайти, та корпоративні форуми, інтернет-газети та електронна пошта, набули особливого поширення. Особливістю інтернет-середовища є відкриті інтерактивні дискусії з різних соціальних питань. Також все більше популярні аудіо- і відеоконференції. Мобільний зв'язок та повідомлення стали невіддільною частиною комунікації [14, с. 5]. Найбільш важливою рисою цих інноваційних медіатехнологій є їхня глобальність і миттєвість. Інтернет дозволяє громадянам спостерігати за подіями в будь-якій точці світу та спілкуватися між собою в режимі реального часу. Це розширює горизонти громадянської освіти та свободи слова, роблячи інформацію більш доступною та об'єктивною.

Сучасний світ свідчить про те, що медіа та технології стають необхідною частиною політичної комунікації та впливу на суспільство. Інформаційна епоха, в яку ми живемо, надає нові можливості та виклики для політичних подій. Помаранчева революція, Революція гідності та пандемія COVID-19 є прикладами того, як сучасні комунікаційні інструменти вплинули на спосіб, яким події формувалися, сприймалися та взаємодіяли з громадськістю. Таблиця 4 надасть докладну інформацію про роль медіа та технологій у цих історичних контекстах.

Таблиця 4

Політична криза	Зміна засобів комунікації
Помаранчева революція (2004)	Активне використання Інтернету та соціальних мереж для поширення інформації та координації протестних дій.
Революція гідності (2014)	Поява нових медіаплатформ, таких як YouTube, Facebook, Twitter, які стали основними каналами для поширення інформації про події в Україні.
Пандемія COVID-19 (2020)	Прискорення переходу на онлайн-комунікації у всіх сферах життя, в тому числі і в політиці.

З таблиці 4 видно, що Помаранчева революція, Революція гідності та пандемія COVID-19 є прикладами того, як політичні кризи перетворюють засоби комунікації та впливають на спілкування з громадськістю. Помаранчева революція в Україні відзначилася як перша масова політична акція, яка відбулася під сильним впливом Інтернету [38, с. 219]. Учасники руху активно використовували соціальні мережі для поширення інформації про фальсифікацію виборів та координації протестів. Інтернет також відіграв важливу роль у забезпеченні підтримки опозиції на міжнародному рівні. Події Революції гідності ще раз підкреслили, як політичні кризи можуть вплинути на комунікаційний ландшафт [2, с. 557]. Під час цих подій з'явилося багато нових медіаплатформ, таких як «YouTube», «Facebook» та «Twitter», які стали ключовими каналами поширення інформації про події в Україні. Ці платформи дозволили активістам і політикам взаємодіяти з великою аудиторією, обходячи традиційні медіа. Пандемія COVID-19 різко прискорила перехід до онлайн-комунікацій у всіх сферах життя, включаючи політику. Уряди та політичні

партії активно використовують онлайн-платформи для проведення публічних заходів, взаємодії з виборцями та поширення інформації про свою діяльність. І ці зміни, залишились актуальними й після завершення пандемії.

У демократичній державі важливо підтримувати взаємну політичну комунікацію та забезпечувати високий ступінь доступності інформації. Влада повинна бути відкритою для сигналів та поглядів громадськості через різноманітні канали, такі як незалежні ЗМІ, позиції груп тиску, форми громадського протесту, опитування громадської думки та вплив опозиції, і реагувати на них адекватно. Організація демократичних виборів є одним зі способів, яким громадськість може оцінювати діяльність політичних лідерів та виражати свою волю. У результаті виборів громадяни мають можливість вибирати представників, які будуть діяти в їхній інтерес, і це є важливим аспектом демократичного процесу [46, с. 75]. У демократичній державі, взаємна політична комунікація та доступність інформації відіграють важливу роль у забезпеченні взаємодії між владою і громадськістю. Громадськість повинна мати можливість висловлювати свої думки й погляди через різні канали, і влада повинна реагувати на ці сигнали та погляди належним чином. Демократичні вибори є важливим механізмом для вираження волі громадян та оцінки діяльності політичних лідерів. Цей процес допомагає визначити, які представники керуватимуть державою в інтересах громадян. Забезпечення взаємодії між владою та громадськістю є важливим стовпом демократії і сприяє стабільності та розвитку держави. Українські ЗМІ відіграють активну роль під час виборчих кампаній. Тут можна взяти до уваги два можливі підходи: перший - відводження часу для політичної реклами, а другий - зосередження уваги на діяльності конкретних політичних сил у різних програмах та шоу. Наприклад, в українських ЗМІ передвиборчий політичний дискурс не завжди обмежується обговоренням програмних аспектів; часто акцент робиться на використанні комунікаційних технологій. Преса, радіо і телебачення активно обговорюють застосування PR (зв'язки з громадськістю) та стратегій передвиборчої кампанії [15, с. 246]. Виділення часу для політичної реклами може сприяти більшій доступності інформації для громадськості й забезпечити політичним силам

рівні умови для презентації своїх поглядів. З іншого боку, акцентування уваги на діяльності конкретних політичних сил в різних програмах та шоу може допомогти громадськості отримати більш повний образ кандидатів і їхніх партій. Проте важливо забезпечити об'єктивність та рівновагу в медіа під час виборчих кампаній. ЗМІ повинні утримуватися від впливу та політичної прихильності, щоб громадськість мала можливість отримувати інформацію, яка не спотворена політичними інтересами. Також важливо враховувати правила та стандарти, що регулюють передвиборчу рекламу та медіавплив на вибори, щоб запобігти маніпуляціям та невірогідній інформації.

При розгляді питання політичної кризи важливо сказати про те, що таке політичний міф і що він є складним явищем, яке виникає з взаємодії між індивідуальною та масовою свідомістю на основі архетипних образів, але має раціональну інтерпретацію політичної реальності.

Політичний міф - це поняття, яке використовується для опису складних інтерпретацій політичних явищ, які часто ґрунтуються на емоційному або символічному сприйнятті, а не на чітко обґрунтованих фактах чи раціональному аналізі. Необхідно відзначити, що політичний міф призводить до перебільшення важливості певних ідеалів і часто викликає глибокі емоції, що можуть слугувати джерелом політичної активності. Люди готові приймати важливі рішення та навіть ризикувати життям, якщо вони вірять у вищі цінності та ідеали, які вони сприймають як надзвичайно важливі [52, с. 75]. Персони можуть бути готові приймати важливі рішення, вступати в політичні рухи або навіть ризикувати життям, коли вони вірять у вищі цінності та ідеали, які вони сприймають як надзвичайно важливі. Таким чином, політичні міфи можуть впливати на політичний процес і суспільство в цілому, формуючи поведінку та переконання громадян під час політичних криз.

Мета будь-якої форми пропаганди полягає у поширенні та закріпленні конкретних ідей, зазвичай з політичною спрямованістю. Пропагандистські методи різноманітні, але одним із ключових засобів є використання повторень і переконань. Пропагандистська стратегія базується на цій методиці, яка передбачає систематичне та методичне повторення простих гасел і оцінок. Цей

метод добре відомий багатьом політичним лідерам і соціальним психологам [52, с. 75]. Повторення і систематичне підкреслення певних ідей або поглядів можуть стати механізмом впливу на індивідуальну та колективну свідомість, формуючи переконання та вподобання. Проте варто пам'ятати, що використання цього методу повинно бути супроводженим критичним мисленням та об'єктивним аналізом інформації. Індивіди та суспільство, які усвідомлюють такі техніки пропаганди, можуть бути менш схильні до маніпуляцій та сприймати інформацію об'єктивніше під час нестабільності в суспільстві.

Таким чином, політичні кризи часто послуговуються новими комунікаційними засобами, які можуть бути використані для мобілізації, інформування та координації громадськості. З іншого боку, зміни в комунікаційних технологіях можуть призвести до виникнення політичних криз, також впливаючи на спосіб сприйняття та поширення інформації. Політичні кризи та комунікаційні засоби взаємодіють у складний спосіб, відкриваючи нові можливості для мобілізації, інформування та координації громадськості, але також створюючи нові виклики та загрози для політичної стабільності.

Отже, розуміння взаємозв'язку між політичними кризами та комунікаційними засобами допомагає аналізувати вплив сучасних медіа на політичні процеси й розробляти ефективні стратегії для вирішення подібних криз та забезпечення ефективної комунікації в умовах сучасного інформаційного середовища.

2.3 Психологічний аспект трансформації комунікаційних моделей під час епідемій та війн.

У контексті сучасного світу, який постійно стикається з різними викликами, такими як епідемії та війни, питання комунікації та психологічний аспект трансформації комунікаційних моделей набувають особливого значення. Кризові ситуації, такі як пандемії та конфлікти, впливають на спосіб, яким люди сприймають та обмінюються інформацією, і вимагають адаптації комунікаційних моделей під нові реалії. Цей аспект стає важливим не лише з погляду передачі інформації та координації дій в умовах криз, але й з точки зору впливу на психологію і ментальний стан суспільства. Які зміни в

комунікаційних стратегіях виникають під час епідемій та війн, і як вони впливають на сприйняття ситуації і психологію індивідів і груп? У цьому контексті, вивчення психологічного аспекту трансформації комунікаційних моделей у кризових ситуаціях стає ключовим завданням для розуміння взаємозв'язку між комунікацією, психологією та суспільними реакціями на кризові явища.

Під час епідемій і війн спілкування індивідів та груп переживає великі зміни під впливом різних факторів, включаючи соціокультурні, психологічні та інформаційні аспекти. Такі ситуації зазвичай супроводжуються підвищеним ступенем не сигнальних подразників, страхом, невизначеністю і загальним стресом в суспільстві. Все це може впливати на сприйняття і реакцію на інформацію, а також на комунікаційні моделі, які формуються в таких умовах. Також важливо розглянути, які нові комунікаційні засоби виникають під час кризових ситуацій, та як вони використовуються для передачі інформації і взаємодії між індивідами та організаціями. Дослідження психологічного аспекту трансформації комунікаційних моделей у часи кризових явищ має важливе значення для підготовки суспільства до подібних ситуацій і для розробки ефективних комунікаційних стратегій, спрямованих на зменшення негативних психологічних наслідків та підвищення обізнаності громадськості.

Пандемія Covid-19 вплинула на багато сфер нашого життя, включаючи комунікацію. В цьому контексті, психологічний аспект трансформації комунікаційних моделей відіграє важливу роль. Ситуація пандемії створила нові виклики для сприйняття та обміну інформацією, а також вплинула на психологічний стан людей. В даному контексті розглянемо, як Covid-19 вплинув на спосіб, яким люди сприймають і обмінюються інформацією, та які психологічні аспекти грають роль у цьому процесі. Прослідковуючи загальний досвід психологічної підтримки українців під час карантину, можна виділити певні типові запити та психологічні стани, що стали характерними під час цього періоду. Ці запити включають почуття розгубленості, невпевненості, відчуття самотності, страх перед смертю та майбутнім, конфлікти в родині та на роботі, тривожність стосовно можливості втрати роботи, негативні емоції щодо самого

себе та інших, труднощі в розумінні та спілкуванні з дітьми, а також проблеми з організацією власного життя та сімейного ритму, що може призвести до втрати сенсу життя в загальному розумінні [48, с. 22]. Спільний досвід психологічної підтримки українців під час карантину відображає низку емоційних та психологічних викликів, що виникли в умовах пандемії COVID-19. Ці психологічні виклики та запити вимагали ефективної психологічної підтримки та стратегій подолання стресу. Психологи, психіатри та психотерапевти відіграли важливу роль у наданні підтримки та допомоги українцям під час карантину. Професійна психологічна підтримка та психотерапія стали важливими ресурсами для того, щоб допомогти людям подолати цей складний період та зберегти своє психічне здоров'я.

Необхідно сказати про те, що аналіз соціальних мереж з соціологічної перспективи стає особливо важливим в умовах пандемії, як засіб комунікації. Особливу актуальність набувають методи й техніки дослідження мереж для аналізу епідеміологічних аспектів поширення інфекції через соціальні зв'язки та джерела [52, с. 75]. Аналіз соціальних мереж також може допомогти виявити ключові вузли чи осіб, які можуть впливати на поширення інфекції. Це інформація, яка може бути використана для розробки нових стратегій боротьби з пандемією та впровадження необхідних обмежувальних заходів. Зокрема, соціологи вивчають, як змінилися соціальні мережі та взаємодії між людьми під час пандемії. Замикання, карантин та соціальна дистанція вплинули на спосіб, яким ми взаємодіємо один з одним. Це також має соціальні та психологічні наслідки, які можуть вивчатися з соціологічної точки зору.

Під час карантинних обмежень, зумовлених пандемією, сучасні методи збору емпіричних даних актуалізуються і розвиваються, включаючи практику телефонних опитувань та аналіз аудиторії соціальних мереж. Це допомагає збирати інформацію, не дивлячись на фізичну відстань. Пандемія підсилює проблеми соціальної нерівності, які можуть виявлятися у різному доступі громадян до якісного медичного обслуговування, лікування та вакцинації. Ці проблеми можуть впливати на різні сфери життя, включаючи доступ до освіти, можливість працевлаштування та доходи сімей. Соціальна нерівність може

поглиблювати відчуття незахищеності та дезорієнтації серед різних верств населення. У цих умовах соціологічні дослідження важливі, оскільки вони допомагають відстежувати соціальні зміни та виявляти проблемні сфери, які потребують уваги та заходів з боку влади та суспільства. Такий аналіз є важливим для розробки ефективних стратегій подолання наслідків пандемії та забезпечення рівних можливостей для всіх верств населення. У новій реальності, де дотримання соціальної дистанції стало нормою, цифровий простір став найбільш безпечним і часто єдиним засобом комунікації. Загалом, за 2020 рік кількість користувачів соціальних мереж зросла на 13%, що становить практично пів мільярда нових користувачів. Дослідження GWI показує, що в середньому користувачі проводять майже 3 години 40 хвилин щодня в мережі з мобільних пристроїв, і загальний час онлайн становить практично 7 годин [40, с. 32]. Таким чином, цифрова взаємодія стає дедалі важливішою в житті сучасного суспільства, зокрема в умовах кризи, і визначає нові тенденції та звички спілкування. Пандемія та самоізоляція особистостей в умовах карантину надали можливість переживати важливі емоції, які пов'язані з відчуттям невизначеності. Ця ситуація внесла свій внесок в колективний досвід людства, оскільки більшість людей у всьому світі пережили відчуття невизначеності щодо різних аспектів життя. Цей досвід не тільки має індивідуальний характер, але також є частиною глобального соціокультурного контексту. Ситуації невизначеності потребують створення нового досвіду, який може бути корисним на рівні окремих осіб і для суспільства в цілому. Цей процес конструювання нового досвіду може сприяти досягненню гармонії як на державному рівні, так і в житті кожної окремої особистості [31, с. 107]. Пандемія та карантинні обмеження викликали значну трансформацію комунікаційних моделей, яка відзначилася істотними психологічними аспектами. Самоізоляція та соціальна дистанція змусили людей переглянути свої способи спілкування та взаємодії з іншими. На психологічному рівні, багато осіб відчули відсутність фізичного контакту та соціальної близькості, що призвело до появи почуття самотності, тривоги та стресу. Одночасно, зростання використання віртуальних комунікаційних засобів, таких як відеоконференції та

соціальні мережі, відкрило нові можливості для збереження зв'язків та взаємодії. Враховуючи психологічні аспекти трансформації комунікаційних моделей, важливо забезпечувати баланс між віртуальною та фізичною взаємодією, а також розвивати навички ефективного та співчутливого спілкування в умовах невизначеності і змін.

Вірус COVID-19 і російсько-українська війна - дві події, які різко вплинули на світову історію в останні роки. Перше - глобальна пандемія, яка вимагала реформування наших звичайних життєвих звичок та комунікаційних практик. Друге - війна, що триває в Україні, що змінила політичну, соціокультурну й емоційну картину нашої держави [54, с. 46]. Психологічний аспект трансформації комунікаційних моделей в цих двох контекстах є не менш важливим, ніж технічний і соціокультурний. В обох випадках, люди змушені адаптувати свої способи спілкування та взаємодії під впливом невизначеності, стресу і змін в їхньому навколишньому середовищі.

Спілкування в житті кожної особистості вкрай важливе і відзначається особливою вагомістю, зокрема відносно тих осіб, з якими відбувається обмін думками, емоціями й почуттями. В процесі формування і підтримки міжособистісних відносин, особистість створює й утримує зв'язки з тими, хто має для неї особливу важливість, і з ким зберігає систематичний контакт, оскільки це має особливу цінність. Проте в контексті війни, стало очевидним, що не всі, хто раніше входив до звичайного кола міжособистісного спілкування, зберегли своє бажання спілкуватися. Багато людей відчули втрату бажання взаємодіяти з раніше знайомими особами, і вони обмежили свої соціальні контакти. В результаті лишилися лише ті, кого особистість вважає емоційно близькими й відповідними за ціннісними орієнтаціями [41, с. 32]. Водночас війна може підсилити сприйняття важливості близьких стосунків і дружби. Ті, хто залишаються активними у спілкуванні, роблять це з великою обережністю, бажанням підтримати один одного та спільно подолати виклики, які приносить війна. Такі стосунки можуть стати сильнішими й глибшими завдяки спільним зусиллям у цей важкий період.

Російсько-українська війна призвела до значних змін у всіх аспектах українського суспільства, включаючи комунікаційні моделі. Ці трансформації відбулися як на зовнішньому, так і на внутрішньому рівнях. Зовнішній аспект цієї трансформації стосується адаптації до нових умов, які виникли через війну [25, с. 348]. Військові дії, гуманітарна криза та масова міграція вимагали від людей отримувати інформацію та спілкуватися в новий спосіб. Онлайн-комунікації, такі як соціальні мережі та месенджери, стали головними засобами обміну інформацією через обмеження руху та фізичного контакту. Також важливим аспектом стала висхідна роль міжнародних комунікацій. Міжнародні ЗМІ активно висвітлюють події в Україні, що дає українцям можливість отримувати інформацію з усього світу та підтримувати зв'язок з міжнародною спільнотою. Внутрішній аспект трансформації комунікаційних моделей стосується психологічних змін в людях. Військові події, втрата близьких та загроза для майбутнього призвели до збільшеної чутливості до інформації та спілкування. Ця зміна виявляється в зростанні потреби в інформації, обережній перевірці інформації, з якою вони мають справу, і в підвищеній потребі в емоційній підтримці та розумінні. Також російсько-українська війна відзначається не лише політичними та військовими аспектами, але й глибокими психологічними впливами на суспільство. У цьому контексті, вивчення психологічних аспектів трансформації комунікаційних моделей має важливе значення. Таблиця 5 спрямована на аналіз змін у психологічному сприйнятті та спілкуванні в умовах війни, що допоможе краще розуміти вплив війни на комунікацію та взаємодію між людьми.

Таблиця 5

Аспект	Зміни
Зовнішній	

* Зростання ролі онлайн-комунікацій	Соціальні мережі, месенджери та інші онлайн-платформи стали основним каналом для поширення інформації та спілкування.
* Зростання ролі міжнародних комунікацій	Війну в Україні активно висвітлюють міжнародні ЗМІ, що дозволяє українцям отримувати інформацію з усього світу і підтримувати зв'язок з міжнародною спільнотою.
Внутрішній	
* Зростання потреби в інформації та спілкуванні	Люди прагнуть отримати якомога більше інформації про війну та підтримувати зв'язок з близькими.
* Зростання чутливості до фейків і пропаганди	Люди стали більш обережними в тому, якій інформації вони довіряють.
* Зростання потреби в емоційній підтримці	Люди потребують підтримки і співчуття від інших.

З таблиці 5 можна побачити, що процес трансформації комунікаційних моделей під час російсько-української війни є надзвичайно складним і різноплановим. Ці зміни відображають як зовнішні, так і внутрішні чинники. Слід відзначити, що психологічний аспект цієї трансформації є одним з ключових, оскільки він визначає, як самі люди сприймають інформацію та взаємодіють один з одним в умовах, які приведені в контексті цього конфлікту.

Міграція українського населення, як внутрішня, так і зовнішня, призводить до важливих соціально-психологічних аспектів в контексті воєнного періоду. Наприклад, особи з різних регіонів України, які змушені були переїхати на безпечні території, спільно діляться своїми переїздами, обговорюють мотиви своєї міграції та розглядають можливості, які перед ними стоять у майбутньому,

що породжує психологічну нестабільність та зміну комунікації між індивідами [54, с. 48]. Зазначені обміни інформацією та досвідом міграції можуть відігравати важливу роль у спільній адаптації людей до нових умов та допомагати їм знайти спільну мову та підтримати один одного. Проте, вони також можуть породжувати психологічну нестабільність через стрес, пов'язаний з переїздом та втратою звичного життя. Ця нестабільність може впливати на спосіб, яким індивіди сприймають та взаємодіють один з одним. Психологічний аспект трансформації комунікаційних моделей в умовах міграції може охоплювати питання психологічної підтримки, важливості створення психологічно стійкого середовища для мігрантів, а також розуміння психологічних аспектів самої міграції, таких як стрес, травматичні події та адаптація до нового соціокультурного середовища. Загалом, взаємозв'язок між міграцією, психологічною стійкістю та комунікацією у воєнний період демонструє, наскільки важливо враховувати психологічні аспекти при аналізі та плануванні взаємодії в умовах війни та міграції.

На рівні територіальних громад в умовах війни спостерігається збільшення активності горизонтальних соціальних зв'язків між мешканцями [54, с. 48]. Ця активність має важливий психологічний аспект в трансформації комунікаційних моделей. Війна створює нагальну потребу у спільності та взаємодії для розв'язання різних питань, пов'язаних з конфліктом. Це також може змінювати психологічний стан і підвищувати важливість емоційної підтримки та розуміння один одного в умовах загостреного конфлікту. Громади, які вміють ефективно комунікувати та взаємодіяти, можуть стати більш стійкими та сприяти психологічній підтримці своїх членів в цей важкий час.

Важливим також в цьому аспекті є тема гібридної війни росії проти України, яка стала однією з найскладніших і найбільш впливових геополітичних подій початку 21-го століття. Головним аспектом є психологічний вплив пропаганди та дезінформації на маси. Люди можуть бути під психологічним впливом та упереджені відносно певних інформаційних повідомлень, що впливає на їхню здатність об'єктивно аналізувати ситуацію та сприймати інших. Психологічна війна також може створювати страх,

невпевненість та відчуття загрози всередині суспільства. Процес інноваційної агресії іноді може тривати протягом значної кількості років і десятиліть [39, с. 191]. Характерними ознаками, окрім військових конфліктів, виявились газові та торговельні суперечки, спроби захоплення стратегічних підприємств, розширення впливу через власні ЗМІ, вплив на політичному рівні у справах захисту прав російськомовного населення та просування елементів російської культури, таких як кіно, література та мистецтво. Психологічна війна також може впливати на здатність людей об'єктивно аналізувати інформацію та розуміти об'єктивну реальність. Під впливом пропаганди, інформація може сприйматися більш упереджено й однобічно. Тому, що вплив гібридної війни, яку росія веде проти України, виходить за рамки військових дій та війни. Головним чинником цієї війни є інформаційна та психологічна боротьба, яка впливає на переконання та поведінку людей. Елементи гібридної війни, такі як пропаганда, дезінформація, кібератаки та гібридні загрози, можуть мати значущий психологічний вплив на суспільство та окремих громадян. У таблиці 6 розглянемо деякі основні елементи гібридної війни та їхні психологічні наслідки:

Таблиця 6

Елементи гібридної війни	Психологічні наслідки
Пропаганда	Формування стереотипів та упереджень, маніпуляція масами, сприяння соціальній дезінформації.
Дезінформація	Поширення неправдивої інформації, підрич довіри до джерел інформації, паніка, невпевненість.
Кібератаки	Страх перед порушенням кібербезпеки, втрата конфіденційності, вразливість в інтернеті.
Гібридні загрози	Відчуття загрози для національної безпеки, тривожність, страх перед терористичними актами.

Збереження психологічної стійкості та критичного мислення стають надзвичайно важливими при протидії психологічному впливу гібридної війни. Розуміння психологічних механізмів, що використовуються у військовому конфлікті, може допомогти громадянам краще розуміти та оцінювати інформацію, яку вони отримують. У відповідь на гібридну війну, суспільство повинно прагнути збільшити свою психологічну стійкість, навички критичного мислення та інформаційну грамотність. Також важливим є підтримка та сприяння психологічному добробуту тих, хто піддається впливу цих елементів гібридної війни.

Отже, під час епідемій та війн відбувається значна трансформація комунікаційних моделей, яка впливає на спосіб сприймання інформації, спілкування, психологічний стан суспільства та окремих осіб. Ці процеси мають суттєвий вплив на психологічний аспект життя і накладають певні виклики, але також відкривають нові можливості для адаптації та підтримки психологічного добробуту. Під час епідемій та війн виникає необхідність у більш активному й обережному відношенні до інформації, яка подається суспільству, а також у розвитку навичок критичного мислення та інформаційної грамотності. Зміни в комунікаційних моделях також відкривають нові можливості для підтримки громадського здоров'я та довіри до влади, а також для сприяння взаємодії між різними соціальними групами. Розуміння психологічних аспектів трансформації комунікаційних моделей може бути важливим кроком у забезпеченні стійкості суспільства в умовах кризи та небезпеки. Кризові ситуації вимагають спільних зусиль із залученням психологічних фахівців, спеціалістів з комунікацій та лідерів суспільства для того, щоб підтримати психологічний стан населення та забезпечити інформаційну стабільність. Важливим аспектом управління комунікаційними процесами в умовах епідемій та війн є здатність влади ефективно і чесно взаємодіяти з громадськістю. В цьому контексті, важливо визнати значення відкритості та прозорості у наданні інформації. Постійний доступ до перевірених та актуальних даних допомагає зменшити рівень паніки та сприяє формуванню довіри до дій влади.

Розділ 3: Українська політична інтернет-комунікація

3.1 Трансформація політичної комунікації у сучасному інформаційному суспільстві.

Сучасне інформаційне суспільство, населене новими технологіями та незліченними потоками інформації, вимагає не тільки швидкого та ефективного обміну даними, але й перегляду традиційних підходів до політичної комунікації. В цьому контексті трансформація політичної комунікації стає нагальним завданням для політиків, громадян та суспільства в цілому. Інформаційні платформи, соціальні медіа, інтернет-ресурси - це нові інструменти, які змінюють спосіб, яким політики взаємодіють з громадянами, як вони поширюють свої ідеї та як суспільство реагує на політичні рішення.

Сьогодні на карті світу існують країни з багатовіковою історією створення держав, розвинутою системою управління та сталою політичною культурою, де політичні партії традиційно відіграють важливу роль у житті суспільства. Такі країни мають глибокі демократичні традиції та довгостроковий досвід громадянської участі в політичному процесі. Але суспільство різко змінилося з настанням нової фази цивілізаційного розвитку, відомої як інформаційне суспільство. Однією з основних особливостей цієї фази є цифрова трансформація інформації, де інформація стала товаром та стратегічним ресурсом [50, с. 39]. Цифрова трансформація інформації суттєво вплинула на традиційні політичні системи та політичні партії в країнах з багатовіковою історією створення держав і глибокими демократичними традиціями.

Сучасне інформаційне оточення є динамічним і нестійким, постійно змінюючись під впливом нових технологій. Нестабільність змушує політичних акторів адаптуватися, розвивати нові способи спілкування з громадськістю та владою, будувати відносини з різними суб'єктами. В особливості країн, які можуть бути визнані як "транзитивні суспільства", важливою є нестабільна динаміка взаємодії між політичними та громадськими суб'єктами [28, с. 121]. Все це вимагає від політичних гравців та суспільства загалом уміння адаптуватися до постійних змін, розвивати нові стратегії та комунікаційні

моделі, іноді в умовах великої невизначеності. Транзитивні суспільства часто знаходяться на рубезі традиційного та сучасного, де історично сформовані структури й відносини зіштовхуються з новими вимогами та можливостями, що створює складні завдання для політичної комунікації.

Також в розрізі цієї теми та у контексті сучасного інформаційного суспільства, перехід від традиційних ЗМІ до новітніх медіа формує нову реальність, в якій важливо враховувати співвідношення між політичним дискурсом та блог-дискурсом, що представлений політичними коментаторами. У політичному блог-дискурсі, створеному такими коментаторами, голос політичного інституту або політика може бути менш прямим і віддаленим, свідчачи про вплив дискурсу мас-медіа на цей політичний блог-дискурс [7, с. 78]. Перехід від традиційних ЗМІ до новітніх медіа формує новий інформаційний ландшафт, в якому співіснує політичний дискурс і блог-дискурс. Важливо зазначити, що у політичному блог-дискурсі, який генерується такими коментаторами, спростовуються або доповнюються традиційні засоби комунікації з політичного інституту або політика. Це свідчить про еволюцію спілкування в інформаційному суспільстві та про вплив мас-медіа на формування політичного блог-дискурсу.

Сучасні комунікативні процеси у політиці не можна ігнорувати, оскільки спостерігаються значущі зміни у всіх сферах життя, включаючи економіку, суспільство, культуру та інформаційну сферу. Особливо важливі є глобальні процеси глобалізації, які викликали технічну революцію, розвиток нових засобів комунікації та широке використання інтернет-технологій. Ці трансформації призвели до виникнення інформаційного суспільства [27, с. 55]. Розвиток інформаційних технологій та глобалізація вплинули на всі аспекти життя, включаючи політику. Сучасні комунікаційні процеси грають ключову роль у визначенні політичних подій і взаємодії між політичними гравцями та суспільством. Нові інформаційні засоби та мережеві технології надають можливість негайно отримувати та поширювати інформацію, формувати громадську думку та мобілізувати громадян у політичному процесі. Інформаційне суспільство зумовлює новий підхід до політичної комунікації, де

акцент робиться на використанні соціальних мереж, електронної пошти, вебсайтів та інших цифрових каналах для взаємодії з виборцями та поширення політичних повідомлень. Ця трансформація політичних комунікацій дозволяє політичним лідерам ефективніше досягати своїх цілей, а громадянам більше брати участь у політичному житті.

У нинішньому інформаційному суспільстві спостерігається зміна учасників політичного процесу. Традиційні організації та партії зазнають конкуренції від нових соціальних рухів, транснаціональних політичних мереж, і груп, що формуються навколо конкретних питань. Ці нові учасники використовують стратегії прямої дії й функціонують у формі мережевих структур. Сучасна модель громадянської участі відрізняється фрагментацією, яка включає перехід до мережевих структур, акцент на груповій та індивідуальній участі, а також високий рівень активності громадян у процесі ухвалення рішень на різних рівнях, включаючи локальний, національний та глобальний рівні. Також подібне призводить до появи альтернативних каналів впливу громадян на політичний процес [50, с. 44]. Ці зміни в політичному ландшафті відображають тенденції до більшої гнучкості та реактивності учасників політичного процесу. Вони відображають вплив інформаційного суспільства на спосіб, яким громадяни спілкуються, виражають свої погляди та беруть участь у прийнятті політичних рішень. Замість традиційних ієрархічних структур, які характеризували політичні партії та організації, ми спостерігаємо зростання впливу мережевих зв'язків та індивідуальних дій громадян. Нова реальність ставить перед сучасними політичними лідерами та організаціями виклик адаптації до змін і шукає способи взаємодії з цими новими формами участі та впливу. Сприяння відкритому та демократичному обміну інформацією, підтримка участі громадян у політичному процесі та забезпечення доступу до різноманітних джерел інформації стають ключовими завданнями для забезпечення стабільності та розвитку сучасних суспільств.

У сучасному інформаційному суспільстві, блогосфера стала ключовим інструментом впливу на політичну діяльність та громадську думку. Цей новий медійний формат розвивається і змінюється з плином часу, та з кожним новим

періодом його роль та вплив розширюються. Щоб зрозуміти динаміку цього процесу, ми пропонуємо подивитися на розвиток блогосфери у політиці за різні періоди та вивчити наслідки, які вона має для політичних процесів і суспільства в цілому. Таблиця 7 розглядає періоди розвитку блогосфери у політиці, від початкового зародження до сучасних реалій. Ми також звертаємо увагу на наслідки цього розвитку, включаючи його вплив на громадську думку, політичні агенди та взаємодію між політиками, громадськістю та ЗМІ. Вивчення цих періодів та наслідків дозволить нам краще зрозуміти еволюцію блогосфери в політиці, а також її значущість для сучасного суспільства.

Таблиця 7

Період	Розвиток блогосфери в політиці	Наслідки
2000-2005	Початковий розквіт політичних блогів. Політики та громадські діячі створюють особисті блоги для вираження своїх поглядів і комунікації з виборцями.	Збільшення доступу до політичної інформації та зростання впливу громадськості на політичні процеси. Підвищення участі громадськості у політичних діяльностях та обговореннях.
2006-2010	Зростання популярності політичних блогів серед політиків та громадських діячів. Розвиток блогосфери стає більш організованим з формуванням політичних агрегаторів та спеціалізованих блогів на політичні теми	Поява нових стандартів політичної комунікації та ефективніша комунікація з виборцями. Поступове визнання важливості інтернет-платформ для формування політичних думок.

2011-2020	Поширення впливових політичних блогерів та їх співпраця з традиційними ЗМІ та політичними партіями.	Блогосфера стає ключовим каналом для формування громадської думки та впливу на політичні рішення.
2021-нині	Зростання кількості політичних блогів та їх впливовість у суспільстві. Посилення ролі блогерів у виголошенні своїх поглядів на важливі політичні питання та активізація їх взаємодії.	Збільшення ролі блогосфери у формуванні політичних агенд та вираженні громадських обурень. Розширення можливостей для громадськості впливати на рішення політичних лідерів та організацій.

Ця таблиця відображає розвиток блогосфери у політиці протягом різних періодів і підкреслює її важливий вплив на політичні процеси та громадську думку. Після аналізу основних аспектів блогосфери як потужного інструменту сучасної політичної діяльності можна зробити наступні висновки. Блогосфера пережила значущий розвиток та трансформацію протягом останніх двох десятиліть, починаючи від свого зародження у 2000-х роках і завершуючи набуттям нових функцій у сучасному інформаційному суспільстві. У період 2000-2010 років блогосфера переважно використовувалася як платформа для обговорення політичних питань та обранців, але з розвитком технологій та інтернету вона стала важливим інструментом для політичних агентів і громадськості. Упродовж періоду 2010-2020 років блогосфера отримала статус впливового гравця в політиці, де впливові політичні блогери стали ключовими фігурами у формуванні громадської думки. Вони активно використовували блоги для спілкування зі своєю аудиторією та поширення політичних ідей. Сучасний період після 2020 року характеризується подальшим зростанням впливу блогосфери на політичні процеси. Вона не тільки впливає на формування політичних агенд та громадську думку, але й стає інструментом для

організації політичних акцій та мобілізації громадськості. Наслідки розвитку блогосфери в політиці включають посилення громадської участі у політичних процесах, розширення доступу до інформації та формування нових політичних лідерів. Зростає вплив блогосфери на формування політичних агенд та генерацію громадських обговорень. У цілому, блогосфера продовжує ставати потужним інструментом для сучасної політичної діяльності, і її вплив на суспільство та політичні процеси надалі зростає.

З розвитком технологій і поширенням глобальних ЗМІ, ЗМК, а також соціальних мереж та соціальних медіа, ці платформи стали активними учасниками політичних процесів та важливими інструментами політичних інститутів. Важливо зазначити, що швидкий розвиток технологій зробив вплив мереж ще більш потужним, дозволяючи їм впливати на політичні процеси на рівні, коли вони фактично контролюють весь політичний процес. Іншими словами, трансформація «одна людина – один голос» на «один член мережі – один голос» визначає новий рівень впливу на важливі політичні рішення [50, с. 49]. Еволюція політичної взаємодії й політичних комунікацій також відкриває двері для більшої участі громадян у процесах ухвалення рішень. За допомогою соціальних мереж і багатьох інших онлайн-платформ, громадяни можуть висловлювати свої думки та переконання, долучатися до обговорень і формулювати публічну думку. Необхідно забезпечити адекватну регуляцію та захист від маніпуляцій, дезінформації й фейків, що можуть порушити процеси прийняття рішень та спричинити суспільний дисбаланс.

Дедалі частіше спостерігається тенденція до впровадження "електронного уряду" та використання сучасних комунікаційних технологій державними органами [28, с. 123]. Державна влада дедалі активніше використовує методи спілкування, які раніше використовували комерційні утворення та політичні партії. Вони встановлюють контакти з громадськістю, проводять політичну рекламу і взаємодіють з іншими учасниками політичного процесу, щоб підтримувати діалог і співпрацю з громадянами, партнерами та опонентами. Ця тенденція обумовлена стрімким розвитком інформаційних технологій і сучасних мультимедійних засобів спілкування. Державні структури

використовують їх, щоб підвищити свою доступність для громадян, активніше інформувати їх про важливі події та рішення, і взагалі покращити якість своїх комунікацій з різними сторонами. У цьому контексті держава виступає як суб'єкт активних комунікаційних процесів, спрямованих на сприяння більш відкритому та інтерактивному взаємозв'язку зі своїми громадянами й іншими суб'єктами політичного життя. Такий підхід дозволяє покращити якість прийняття рішень, враховувати громадську думку та забезпечити більш ефективний розвиток держави. Однак ця модель також вимагає від держави більшої відкритості, відповідальності та гнучкості у взаємодії з громадянами. Звідси виникають важливі завдання щодо захисту приватності та безпеки даних громадян, а також гармонізації комунікаційної стратегії держави з вимогами громадськості.

В інформаційному суспільстві, ЗМІ, як частина загального явища політичної комунікації, стали потужним політичним інструментом, і без їхньої участі неможливо уявити функціонування сучасної демократичної влади. Вплив ЗМІ на політику відзначається тим, що вони диктують свої власні правила гри політикам і можуть формувати політичну діяльність [23, с. 52]. Вплив, який ЗМІ мають на політику, проявляється у їхній здатності диктувати власні правила гри політичним діячам та навіть формувати політичний порядок подій.

Термін "медіатизація політики", вперше запропонований німецьким політологом Г. Оберройтером в 1989 році, визначає це ключове явище, де політика все більше підпорядковується внутрішнім законам ЗМІ [20, с. 123]. Це означає, що ЗМІ впливають на форму та спосіб проведення політичної діяльності, а також на сприйняття політичних процесів громадськістю, створюючи нову реальність для політичних акторів і громадян. Така медіатизація визначає новий ландшафт політичних комунікацій та вимагає адаптації політиків до умов сучасного інформаційного суспільства.

Медіатизація визначається як та тенденція, коли сфера політики все більше підпорядковується медіалогіці, а мас-медіа виступають не лише інформаційними посередниками, але й активними учасниками політичних

процесів. До чинників, які призводять до медіатизації політики, можна віднести наступне:

- 1) Постійний розвиток і покращення інформаційних та комунікаційних технологій, які роблять процес створення інформаційного контенту більш доступним та ефективним і спрощують способи його поширення.
- 2) Підходи до журналістики у суспільствах з демократичними цінностями визнають її роль як інструменту для ведення діалогу між різними соціальними групами та політичними силами. Журналістика в таких суспільствах виконує функцію створення комунікаційного середовища, в якому представлені різноманітні політичні погляди та думки громадян.
- 3) Розширення сфери інформаційних послуг у галузі PR та створення пресслужб в багатьох організаціях, установах і підприємствах, які виступають спеціалізованими агентствами у галузі політичного (і бізнесового, економічного тощо) маркетингу.
- 4) Залежність більшості населення розвинених країн від мас-медіа у формуванні громадської думки, прийнятті рішень та оцінці суспільних подій.

У сучасному інформаційному суспільстві медіатизація політики стала ключовим явищем, яке визначає спосіб, яким політичні процеси та події сприймаються та формуються у суспільстві. Медіа, зокрема, засоби масової інформації (ЗМІ) та «Інтернет», стали важливими гравцями у сфері політики, впливаючи на політичні рішення, громадську думку та ставлення громадян до подій [30, с. 33]. Щоб краще зрозуміти це явище, ми пропонуємо таблицю 8 з характеристиками медіатизації політики. Вона надає можливість оцінити основні риси та вплив цього процесу на політичний ландшафт.

Таблиця 8

Характеристика медіатизації політики	Значення
1. Публічна подія	Політичні події стають важливими медійними подіями, що привертають увагу громадськості.

2. Роль ЗМІ	Засоби масової інформації стають ключовими у формуванні і розповсюдженні політичної
3. Популізм	Політики надають перевагу емоційним та спектакулярним виступам над глибоким аналізом.
4. Віртуальна реальність	Реальність політичної діяльності і її медіатичне відображення часто відрізняються.
5. Медійні стратегії	Політичні команди активно використовують медійні інструменти для створення образу та впливу на громадськість.
6. Інтернет та соціальні мережі	«Інтернет» та соціальні мережі стали важливими платформами для політичного спілкування та мобілізації громадян.

З таблиці можна побачити, що медіатизація політики суттєво змінила спосіб, яким суспільство сприймає участь у політичних процесах. Важливою рисою є те, що публічність та медіа стали важливими гравцями у політиці, і політики все частіше звертають увагу на їхні вимоги та очікування. Медіатизація політики не тільки створює нові виклики, але й відкриває нові можливості для взаємодії та залучення громадськості до політичних процесів. Комунікативна функція політичних блогів має особливий статус, оскільки вони можуть використовуватися для ефективного взаємодії та впливу на аудиторію. У відношенні політичного блог-дискурсу найважливішим є виявленням особистої позиції блогера [7, с. 79]. Блогери, висловлюючи власні думки та переконання, можуть створювати сильні публічні образи та ставлення, які спрямовані на формування конкретної думки або викликання певних емоцій у своїх читачів та глядачів.

Трансформація політичної комунікації у сучасному інформаційному суспільстві є невіддільною частиною процесів, що відбуваються в сучасному політичному середовищі. Зміни в технологіях та засобах комунікації суттєво вплинули на способи, якими політики спілкуються з громадянами, та вимагають від них нових підходів до ведення кампаній, пропаганди та прийняття рішень. Медіацентризм, наростаюча роль соціальних мереж, зміна уваги до важливості візуального зображення та відеоконтенту - усе це формує нову реальність політичної комунікації.

3.2 Інструменти та платформи української політичної комунікації в онлайн-просторі.

В інформаційному віці, коли «Інтернет» став неодмінною складовою життя сучасного суспільства, політична комунікація переживає кардинальні зміни. Україна, як і багато інших країн, виявляється в епіцентрі цих змін, використовуючи різноманітні інструменти та платформи для політичного спілкування в онлайн-просторі. За останні десятиліття, інформаційні технології та соціальні мережі стали невіддільною частиною політичного процесу в Україні [15, с. 256]. Політики, партії, активісти та громадяни використовують різні онлайн-інструменти для спілкування, мобілізації та впливу на громадську думку. Вони створюють політичні кампанії, аналізують діяльність влади, обговорюють актуальні питання та долучаються до різноманітних ініціатив. Ця тема стає особливо важливою в контексті розвитку демократії та громадянського суспільства в Україні. Використання онлайн-інструментів та соціальних медіа дозволяє зрозуміти, як політичні сили взаємодіють зі своєю аудиторією, як вони впливають на формування громадської думки та сприяють взаємодії між владою та громадянами.

Стрімкий розвиток інтернет-технологій призводить до настання нових форм активності людей та відкриває необмежені можливості для їхнього особистісного росту і реалізації. «Інтернет» суттєво перетворює спосіб життя сучасних людей і має вплив на їхні знання, цінності та спосіб розуміння світу. Технології змінюють структуру комунікаційних процесів, зменшують фізичну відстань між користувачами та дають можливість брати участь у різних формах

комунікації – масовій, груповій, індивідуальній – як ініціаторам, так і отримувачам інформації. Створюється новий вид соціальної взаємодії у віртуальному просторі, що відомий як інтернет-комунікація. Основною метою цієї комунікації є не лише обмін інформацією, але й формування та підтримка нових соціальних зв'язків [11, с. 233]. «Інтернет», завдяки своїм технологічним можливостям, має суттєвий вплив на сучасне суспільство. Він змінює спосіб комунікації, зближує відстань між людьми, впливає на їхні цінності та сприйняття світу. Створюється новий вид соціальної взаємодії - інтернет-комунікація, яка включає не лише обмін інформацією, але й формування нових соціальних зв'язків. «Інтернет» став важливим фактором визначення та зміни сучасної соціальної та політичної реальності, впливаючи на життя та погляди сучасних людей. В сучасному інформаційному суспільстві політична комунікація стала однією з найбільш важливих складових політичного процесу. Ця комунікація відбувається в онлайн-просторі та використовує різноманітні інструменти для залучення уваги виборців, поширення інформації та формування публічної думки. У цьому контексті важливо розглянути основні інструменти політичної комунікації в онлайн-просторі, такі як вебсайти, соціальні мережі, блоги та «YouTube» [5, с. 78]. Ці інструменти відкривають нові можливості для політичних акторів та громадян, сприяючи більш прямому та інтерактивному зв'язку в політичних процесах.

Основними інструментами політичної комунікації в онлайн-просторі є:

- Сайт - це офіційний вебсайт політичної партії, кандидата або іншого політичного актора. На сайті зазвичай розміщуються інформація про діяльність, програмні позиції, контактні дані тощо.
- Соціальні мережі - це популярні онлайн-платформи, на яких користувачі можуть спілкуватися, ділитися інформацією та контентом. Соціальні мережі є одними з найважливіших інструментів політичної комунікації, оскільки дозволяють політизувати широкі маси населення [35, с. 2].
- Блоги - це вебсайти або сторінки в соціальних мережах, на яких автори публікують свої думки та погляди на актуальні політичні теми. Блоги є

важливим інструментом політичної комунікації, оскільки дозволяють користувачам безпосередньо спілкуватися з політичними акторами [7, с. 79].

- «YouTube» - це популярний відеохостинг, який дозволяє користувачам публікувати та дивитися відео. «YouTube» є важливим інструментом політичної комунікації, оскільки дозволяє політизувати інформацію за допомогою відеоконтенту [5, с. 126].
- Інші онлайн-платформи - це різноманітні онлайн-платформи, які можуть використовуватися для політичної комунікації, такі як месенджери, форуми, чат-боти тощо.

Соціальні мережі виконують одну з найважливіших функцій для суспільства - комунікативну. Бажання до спілкування об'єднує велику аудиторію на конкретному вебресурсі. Завдяки значній кількості зареєстрованих користувачів ці платформи можна вважати потужним інструментом для впливу на інтереси та сприяння комунікації [6, с. 138]. Також важливо сказати про те, що в сучасному політичному ландшафті України існують численні платформи, що відіграють значущу роль у політичній комунікації в онлайн-просторі. Ці платформи надають політичним акторам та громадянам можливість обмінюватися інформацією, висловлювати свої погляди й спостереження, а також впливати на формування громадської думки. Найбільш популярними серед цих платформ є «Facebook», «YouTube», «Instagram», «Twitter», «Telegram» та пошукова система «Google» [11, с. 148]. У огляді ми розглянемо роль і вплив кожної з цих платформ на політичну комунікацію в Україні:

1. Політизація широких мас населення - Інтернет-технології дозволяють політизувати широкі маси населення, оскільки вони роблять політичну інформацію більш доступною та зрозумілою.
2. Підвищення рівня політичної залученості громадян - Інтернет-технології можуть підвищити рівень політичної залученості громадян, оскільки вони дозволяють їм спілкуватися з політичними акторами та брати участь у політичному процесі.
3. Налагодження діалогу між політичними акторами та громадянами - Інтернет-технології дозволяють налагодити діалог між політичними

акторами та громадянами, оскільки вони створюють простір для взаємодії та обміну інформацією.

Основні тенденції впливу онлайн-платформ на політичну комунікацію в Україні в останні роки стали предметом розгортої дискусії та дослідження. Онлайн-платформи, такі як соціальні мережі, відеохости, месенджери та пошукові системи, стають важливими інструментами взаємодії між політичними акторами та громадянами [5, с. 122]. В таблиці 9 ми розглянемо ключові тенденції, які визначають сучасний вплив онлайн-платформ на політичну комунікацію в Україні, та визначимо їхні наслідки для політичної ситуації та громадської участі в країні.

Таблиця 9

Платформа	Тенденція	Наслідки
Facebook	Зростання використання, збільшення кількості користувачів, поширення відеоконтенту, розвиток нових форматів взаємодії	Політична комунікація стає більш демократизованою та доступнішою для громадян. Політичні актори отримують можливість спілкуватися з більш широкою аудиторією та налагоджувати діалог з громадянами.

YouTube	Зростання використання, поширення політичного відеоконтенту, розвиток нових форматів відео	Політична комунікація стає більш візуальною та емоційною. Політичні актори отримують можливість просувати свої ідеї та програми більш ефективно.
Instagram	Зростання використання, поширення візуального контенту, розвиток нових інструментів для політичної комунікації	Політична комунікація стає більш динамічною та креативною. Політичні актори отримують можливість спілкуватися з громадянами більш неформальним способом.
Twitter	Зростання використання, поширення коротких повідомлень, розвиток нових форматів взаємодії	Політична комунікація стає більш оперативною та гнучкою. Політичні актори отримують можливість реагувати на поточні події та спілкуватися з громадянами в режимі реального часу.

У таблиці представлені основні тенденції впливу онлайн-платформ на політичну комунікацію в Україні та його наслідки. Ці тенденції свідчать про те, що Інтернет-технології стали невіддільною частиною політичного процесу в Україні. Вони сприяють демократизації політичної комунікації, підвищенню рівня політичної залученості громадян та налагодженню діалогу між політичними акторами та громадянами.

Зростання використання соціальних мереж, таких як «Facebook», «Instagram» та «Twitter», дозволяє політичним акторам спілкуватися з громадянами безпосередньо, обмінюватися інформацією та отримувати зворотний зв'язок [11, с. 75]. Це сприяє демократизації політичної комунікації, оскільки вона стає більш доступною для громадян.

Зростання використання відеоконтенту, такого як «YouTube», дозволяє політичним акторам просувати свої ідеї та програми більш ефективно. Це сприяє підвищенню рівня політичної залученості громадян, оскільки відеоконтент є більш візуальним та емоційним, ніж текстовий контент [5, с. 122]. В цілому, онлайн-комунікація стала невіддільною частиною політичного процесу в Україні. Вона сприяє демократизації політичної комунікації, підвищенню рівня політичної залученості громадян та налагодженню діалогу між політичними акторами та громадянами.

Політичні учасники, які активно присутні у соціальних мережах та блогосфері «Інтернету», використовують унікальну можливість поєднати стратегії підтримки політичних фігур і партій з ключовою характеристикою іміджу будь-якого політичного суб'єкта - доступністю. Політик повинен варіювати свою унікальність, однак залишатися водночас доступним для свого виборця [6, с. 163]. Ця можливість політичної комунікації через соціальні мережі дозволяє політикам не тільки донести свої ідеї та позиції до аудиторії, але і слухати погляди та побажання виборців. Завдяки безпосередній взаємодії з громадськістю, політики можуть легше реагувати на актуальні питання і проблеми, що стосуються суспільства. Однак, цей підхід також ставить виклики перед політичними акторами, оскільки вони повинні бути обережними у висловлюваннях і вести відкрите та гідне спілкування. Крім того, соціальні мережі можуть бути платформою для швидкого поширення дезінформації та фейків, тому політики також повинні бути обізнаними щодо медіаграмотності та вміння розрізняти надійні джерела від сумнівних.

Не менш важливо сказати також про те, що у сучасному цифровому суспільстві демократизація політичної комунікації та розширення доступу до неї стають ключовими викликами та перевагами для політичних процесів у

різних країнах. Україна не є винятком і також відчуває вплив цих трансформацій. Інструменти та платформи, які використовуються в українській політичній комунікації в онлайн-просторі, стають важливими факторами у сприянні відкритості, участі та взаємодії між політичними акторами та громадськістю. У цьому контексті, важливо окреслити, як демократизація політичної комунікації впливає на використання інструментів та платформ української політичної комунікації в онлайн-просторі та як ці фактори взаємодіють для формування нових політичних реалій в Україні.

Демократизація політичної комунікації - це явище, що в сучасному світі відіграє важливу роль у функціонуванні демократичних суспільств і політичних систем. Цей процес, який активно розвивається завдяки технологічному прогресу та змінам у суспільстві, впливає на спосіб, яким політичні інформація та ідеї поширюються, а також на залучення громадян до політичного життя [53, с. 48]. Демократизація політичної комунікації передбачає розширення доступу громадян до інформації, можливість виражати свої погляди та взаємодіяти з політичними акторами. Вона змінює взаємодію між політичними акторами та їх виборцями. Сучасні технології дозволяють політикам більш прямо спілкуватися зі своєю аудиторією, обмінюватися ідеями та отримувати зворотній зв'язок. Це робить політичний процес інтерактивним та демократичним. Платформи соціальних мереж, такі як «Facebook», «Twitter», «Instagram», і «YouTube», стали важливими інструментами для політичної комунікації. Політики та партії використовують ці платформи для поширення своїх ідей, кампаній та публічних заяв. Громадяни, своєю чергою, можуть висловлювати свої погляди, коментувати політичні події та обговорювати їх з іншими користувачами. Проте, разом зі зростанням доступності інформації й можливостей для виразу своєї думки, виникають питання про якість інформації та боротьбу з дезінформацією. Демократизація політичної комунікації вимагає від громадян критичного мислення та уміння відрізнити перевірену інформацію від маніпуляцій та фейків.

Саме Е-демократія охоплює широкий спектр діяльності, включаючи виборчі кампанії, збір громадської думки, е-петиції, онлайн-голосування та інші

ініціативи. Вона надає можливість громадянам бути більш активними учасниками політичного процесу та впливати на прийняття рішень. Проте ефективність використання онлайн-інструментів та платформ в політичній комунікації також має свої виклики. Зокрема, інформаційний шум, фейки та кібератаки можуть ускладнювати обговорення політичних питань та викликати дезінформацію. Гармонізація правового регулювання та забезпечення кібербезпеки стають важливими завданнями в контексті е-демократії. Важливим аспектом ефективності використання онлайн-інструментів і платформ у політичній комунікації є їх доступність для різних верств населення. Цифровий розрив може призвести до нерівного доступу до інтернету та інформаційних ресурсів, що в свою чергу може обмежувати можливість громадян брати участь в е-демократії [49, с. 69]. Тому важливо забезпечити доступність інтернету та навички користування ним для всіх громадян. Ефективність е-демократії також залежить від транспарентності та відкритості політичних процесів. Інформація повинна бути доступною та зрозумілою для громадян, а рішення повинні бути прийматися з урахуванням громадської думки та обговорення. Електронні інструменти дозволяють створити прозорий політичний процес, але вони вимагають ретельного планування та впровадження.

В питанні Е-демократії існують виклики та загрози, пов'язані з використанням онлайн-інструментів та платформ у політичній комунікації, зосереджуючи увагу на їхньому впливі на сучасне політичне життя та демократичні процеси. Важливо розуміти, що разом із можливостями приходять певні виклики, і вони вимагають уважної уваги та ретельного аналізу. Е-демократія, або електронна демократія, передбачає використання сучасних інформаційних технологій для підвищення відкритості, доступності та участі в політичних процесах [4, с. 122]. «Інтернет» та соціальні мережі стали невіддільною частиною політичної комунікації, але разом із новими можливостями приходять і нові виклики та загрози. У таблиці 10 ми розглянемо основні проблеми та виклики, пов'язані з використанням онлайн-інструментів та платформ у політичній комунікації в Україні, а також означимо можливі

наслідки та шляхи їх вирішення. Розуміння цих аспектів допоможе нам створити більш ефективну та безпечну інформаційну та політичну дійсність для всіх громадян України.

Таблиця 10

Проблеми та виклики	Наслідки та потенційні рішення
1. Дезінформація та фейки	<ul style="list-style-type: none"> - Зниження довіри до інформації - Розповсюдження неправдивої інформації - Потреба у медіаграмотності громадян - Підвищення ролі фактчекінгу та журналістики
2. Кібератаки та кіберзагрози	<ul style="list-style-type: none"> - Загроза кібербезпеці - Можливість впливу на виборчий процес - Потреба у зміцненні кіберзахисту та кіберполіції
3. Інтернет-булінг та ненависть	<ul style="list-style-type: none"> - Негативний вплив на громадську думку - Загроза онлайн-безпеці громадян - Потреба у законодавчому регулюванні інтернет-булінгу
4. Недостатність доступності онлайн-платформ	<ul style="list-style-type: none"> - Виключення певних груп громадян з онлайн-діалогу - Порушення принципу вседоступності - Потреба у підвищенні інклюзивності та доступності
5. Прозорість та захищеність особистих даних	<ul style="list-style-type: none"> - Ризик порушення конфіденційності особистих даних - Необхідність забезпечення конфіденційності та захисту особистих даних
6. Легітимність та етика онлайн-акцій	<ul style="list-style-type: none"> - Суперечки щодо легітимності політичних процесів - Потреба у встановленні етичних стандартів онлайн-поведінки та акцій

Е-демократія в Україні вносить вагомий внесок у політичну сферу, проте з нею пов'язані певні проблеми та виклики. Розповсюдження фейків та дезінформації може підривати довіру громадян до інформації та медіа, а

кібератаки загрожують інформаційній безпеці. Маніпуляція громадською думкою та обмеження доступу до інтернету створюють виклики для розвитку демократії [4, с. 123]. Низька інформаційна грамотність громадян також залишає простір для поширення неперевіреної інформації. Враховуючи ці аспекти, важливо розвивати ефективні стратегії та механізми для боротьби з цими викликами та забезпечення позитивних наслідків Е-демократії в Україні.

Українська політична комунікація в онлайн-просторі активно використовує інструменти та платформи, щоб залучити громадян до політичного процесу. Соціальні мережі, такі як «Facebook» і «Twitter», є важливими майданчиками для політичних дискусій та комунікації з виборцями. «YouTube» надає можливість політикам та партіям донести свої ідеї за допомогою відеоконтенту. Також важливими інструментами є онлайн-петиції та голосування, які дозволяють громадянам виражати свої погляди та впливати на прийняття рішень. Проте разом із можливостями йдуть виклики. Розповсюдження фейків та дезінформації в онлайн-середовищі може підірвати довіру до політичних процесів. Для ефективного функціонування е-демократії важливо розвивати інформаційну грамотність громадян, забезпечувати кібербезпеку та боротися з поширенням дезінформації.

3.3 Аналіз розвитку політичної інтернет-комунікації в Україні (2014-2023).

Інтернет-комунікація стала невіддільною частиною політичного життя України. Вона дозволяє політикам і політичним силам спілкуватися з виборцями, формувати громадську думку та впливати на політичні процеси. У період з 2014 по 2023 рік відбулися значні зміни в розвитку політичної інтернет-комунікації в Україні. Ці зміни були обумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Внутрішні фактори включають посилення ролі громадянського суспільства, розвиток технологій інтернет-комунікації та зміну політичної ситуації в Україні, яка була суттєвою під впливом Революції Гідності та російсько-української війни. Зовнішні фактори включають поширення соціальних мереж та вплив російської пропаганди в інтернеті. У період з 2014 по 2023 рік в Україні спостерігалися основні тенденції, такі як зростання ролі соціальних мереж та месенджерів, розвиток інструментів політичної аналітики

в інтернеті та зростання впливу політичної інтернет-комунікації на політичні процеси. Інтернет-комунікація в Україні є важливим фактором формування громадської думки та впливу на політичні процеси [36, с. 182]. Майбутнє розвитку політичної інтернет-комунікації обіцяє подальший зріст. Перспективними напрямками дослідження є вплив політичної інтернет-комунікації на політичні процеси, ефективність використання інструментів політичної інтернет-комунікації та безпека цього процесу в Україні. Додатково, слід враховувати зростання ролі молоді та жінок у політичній інтернет-комунікації, а також вплив інформаційної війни на цей процес.

В Україні спостерігається низка значущих тенденцій у розвитку політичної інтернет-комунікації, які формують сучасний політичний ландшафт країни [35, с. 2]. Ці тенденції відзначаються наступним чином:

- Зростання кількості політичних ресурсів у соціальних мережах;
- Зростання ролі традиційних ЗМІ в політичному процесі;
- Зростання кількості українських користувачів соціальних мереж;
- Розвиток нових технологій, таких як штучний інтелект та аналітика даних;
- Зміна поведінки виборців, які все частіше отримують інформацію про політику з онлайн-джерел;
- Зростання ролі політичних блогерів та інфлюенсерів.

Необхідно зазначити, що політична інтернет-комунікація має значущий вплив на формування громадської думки та політичні процеси в Україні. «Інтернет» надає можливість громадянам активніше виражати свої думки, а політикам - взаємодіяти з виборцями та представляти свої погляди [8, с. 126]. При цьому, в умовах швидкозмінних технологій та розширення інформаційного простору, виникає ряд викликів, пов'язаних із безпекою, діловою етикою та правдивістю інформації. Майбутнє розвитку політичної інтернет-комунікації в Україні обіцяє бути цікавим і напруженим, з новими можливостями для залучення громадян до політичного процесу та важливістю розв'язання питань ефективності та безпеки цього інструменту. У роки недавньої історії України, політична інтернет-комунікація також виявила себе важливою складовою політичного процесу та суспільного життя країни. Під впливом ряду значущих

подій, таких як Революція Гідності, російсько-українська війна та соціально-політичні зміни, інтернет став ключовим інструментом для поширення інформації, спілкування та впливу на громадську думку [2, с. 246]. У цьому контексті, розглядається період з 2014 року до сучасності як час активного розвитку та змін у сфері політичної інтернет-комунікації в Україні.

Поділивши цей період на кілька ключових фаз, ми розглядаємо як змінювалася роль політичної інтернет-комунікації, зокрема, зростання кількості політичних ресурсів у соціальних мережах, зміну акцентів в традиційних ЗМІ та зростання впливу політичних блогерів. Це дозволить нам краще зрозуміти динаміку політичної інтернет-комунікації в Україні та її значущість у сучасному політичному ландшафті країни.

Період 2014-2016 рр. - це час активного розвитку політичної інтернет-комунікації в Україні. Початок бойових дій на Донбасі та незаконна анексія Криму у 2014 році вибудували «Інтернет» як важливий канал інформації в умовах обмежень свободи слова у традиційних ЗМІ. У цей період спостерігалось активне розширення політичних ресурсів у соціальних мережах, зокрема на платформах як «Facebook», «Twitter» та «YouTube» [5, с. 102]. Ці ресурси стали потужним інструментом для політичних партій та громадських організацій для поширення своїх позицій та привертання уваги виборців.

У період з 2017 по 2020 роки, після завершення активної фази війни в Україні, політична інтернет-комунікація пережила стабілізацію. Традиційні ЗМІ отримали більше значущості, але інтернет-комунікація продовжила відігравати ключову роль у формуванні громадської думки. Цей період супроводжувався зростанням кількості українських користувачів соціальних мереж. За даними дослідження Digital 2023, проведеного компанією Hootsuite та We Are Social, у 2023 році в Україні налічувалось 33,7 мільйона користувачів соціальних мереж, що становило 70% населення країни [60].

З 2021 по 2023 роки, спостерігалось збільшення впливу політичної інтернет-комунікації в Україні. Це було наслідком зростання кількості українських користувачів соціальних мереж, розвитку нових технологій, таких як штучний інтелект та аналітика даних, а також зміни поведінки виборців, які

все частіше зверталися до онлайн-джерел для отримання інформації про політику. Тому, можна відзначити, що протягом останніх років політична інтернет-комунікація в Україні пройшла значні трансформації, що призвели до посилення її ролі у формуванні громадської думки та впливу на виборчий процес. У майбутньому цей тренд, швидше за все, продовжиться, оскільки інтернет-комунікація буде відігравати все більш важливу роль у політичному процесі.

Політична інтернет-комунікація в Україні за останні вісім років мала значний вплив на українське суспільство. Вона сприяла підвищенню політичної активності громадян, підвищенню рівня їхньої обізнаності про політичні процеси та формуванню громадянської позиції. Одним із найважливіших впливів політичної інтернет-комунікації є підвищення політичної активності громадян. «Інтернет» дозволяє громадянам легко отримувати інформацію про політичні події та брати участь у політичних дискусіях [58, с. 49]. Це сприяє підвищенню їхньої обізнаності про політичні процеси та формуванню власної політичної позиції. «Інтернет» також сприяє підвищенню рівня обізнаності громадян про політичні процеси. Інтернет-видання та соціальні мережі забезпечують доступ до широкого спектра інформації про політичні події. Це дозволяє громадянам формувати власну думку про політичні процеси, незалежно від того, яку точку зору пропагують традиційні ЗМІ. Крім того, політична інтернет-комунікація сприяє формуванню громадянської позиції у суспільства. «Інтернет» дозволяє громадянам спілкуватися один з одним і обмінюватися ідеями.

Найбільш значущими прикладами впливу політичної інтернет-комунікації на українське суспільство є Революція Гідності та російсько-українська війна. Інтернет відіграв важливу роль в обох цих подіях. У ході Революції Гідності інтернет використовувався для поширення інформації про події, організації протестів і мобілізації громадськості. Соціальні мережі, такі як «Facebook» і «Twitter», стали важливими інструментами для організації протестів і зв'язку між учасниками [53, с. 48]. Інтернет використовувався для поширення інформації про війну, мобілізації громадськості та підтримки українських

військовослужбовців. Зростання ролі політичної інтернет-комунікації в Україні є позитивним явищем. Вона сприяє розвитку демократії в Україні й підвищенню політичної активності громадян. Однак, важливо зазначити, що разом із позитивними аспектами, інтернет-комунікація також може призводити до поширення дезінформації та маніпуляцій. Тому, важливо розвивати механізми фактичної перевірки інформації та критичного мислення серед громадян. Протистояння цим негативним явищам необхідно розглядати як частину стратегії підвищення медіаграмотності та захисту інформаційної безпеки громадян. Передусім, важливо вдосконалювати механізми фактичної перевірки інформації. Це може бути здійснено через розвиток фактчекінгових ініціатив та спеціалізованих організацій, які аналізують та перевіряють інформацію для надання громадянам перевіреної інформації. Крім того, важливо вдосконалювати навички критичного мислення серед громадян. Програми навчання та освітні кампанії можуть сприяти усвідомленню ризиків дезінформації та навчати громадян відрізняти надійну інформацію від неправдивої.

Інтернет-комунікація стала невіддільною частиною політичного процесу в Україні. Соціальні мережі, нові технології та зміна поведінки виборців призвели до значних змін у способі, яким політики та громадяни взаємодіють один з одним [11, с. 156]. Таблиці 11 та 12 аналізують розвиток політичної інтернет-комунікації в Україні з 2014 по 2023 рік. Тому, що соціальні мережі стали основним каналом для поширення інформації про політичні події, для взаємодії між політиками та виборцями, а також для формування громадської думки [6, с. 131]. Розвиток нових технологій також призвів до появи нових форм політичної інтернет-комунікації. Зміна поведінки виборців також пов'язана з розвитком політичної інтернет-комунікації. Виборці все частіше отримують інформацію про політичні події з соціальних мереж і все активніше використовують соціальні мережі для взаємодії з політиками.

Таблиця 11

Рік	Події	Факти
2014	Революція Гідності, російська агресія	Поява нових політичних сил і лідерів, активізація громадянського суспільства, зростання популярності соціальних мереж
2015	Продовження війни на Донбасі, окупація Криму	Розвиток політичних блогів і YouTube-каналів, зростання ролі соціальних мереж у виборчих кампаніях
2016	Вибори Президента України, референдум щодо створення нової Конституції	Посилення ролі соціальних мереж у політичному житті країни, зростання кількості користувачів
2017	Вибори до Верховної Ради України	Поява нових інструментів політичної інтернет-комунікації, зростання конкуренції між політичними силами в соціальних мережах

З таблиці можна побачити, що розвиток політичної інтернет-комунікації в Україні в період 2014-2017 років характеризувався активізацією політичних сил і громадськості в соціальних мережах. Зростала роль соціальних мереж у виборчих кампаніях, де політичні сили активно використовували їх для залучення виборців [7, с. 79]. Також спостерігалось посилення конкуренції між політичними силами в соціальних мережах, що змусило їх більше звертати увагу до змісту та ефективності своїх повідомлень. Важливою тенденцією було виникнення нових інструментів політичної інтернет-комунікації, таких як живі трансляції, анкети для аудиторії та інші інтерактивні формати. У цілому, ці тенденції свідчать про те, що соціальні мережі стали необхідною складовою

політичного життя в Україні, де політичні сили активно використовують їх для спілкування з виборцями та побудови свого іміджу.

Продовжуючи аналіз причинно-наслідкового зв'язку розвитку політичної комунікації в Україні у наступній таблиці 12 зібрана інформація за 2018-2023, розкриваючи основні етапи розвитку політичної інтернет-комунікації в Україні, що стались протягом останніх шести років, включаючи виборчі кампанії, реакцію на виклики сучасності, та важливі події, що вплинули на цю сферу.

Таблиця 12

Рік	Події	Факти
2018	Вибори Президента України	Політичні сили активно використовували соціальні мережі для агітації виборців, поширення своєї ідеології та маніпулювання громадською думкою.
2019	Вибори до Верховної Ради України	Соціальні мережі стали важливим інструментом протесту і громадянського суспільства.
2020	Пандемія COVID-19	Соціальні мережі стали основним каналом поширення інформації про пандемію та вакцинацію.
2021	Вибори Президента США	Соціальні мережі використовувалися для поширення дезінформації та маніпулювання громадською думкою.
2022-2023	Російське вторгнення в Україну	Соціальні мережі стали основним інструментом для поширення інформації про війну та мобілізації громадян.

З таблиці 12 можна побачити, що 2018 рік відзначився як важливий етап у розвитку політичної інтернет-комунікації в Україні. Вибори Президента України у цей період стали критично важливим моментом, коли політичні сили активно використовували соціальні мережі для агітації виборців, поширення своєї ідеології та маніпулювання громадською думкою. Вони вдавалися до різних тактик, включаючи поширення дезінформації, фейкових новин і пропаганди, зокрема через соціальні мережі. 2019 рік показав, що політична інтернет-комунікація продовжує активно розвиватися. Вибори до Верховної Ради України стала важливою подією, яка сприяла розширенню впливу соціальних мереж як інструменту протесту та громадянського суспільства [23, с. 53]. Громадські організації активно використовували соціальні мережі для організації протестів, поширення інформації та залучення підтримки. Основні події та учасники протестів також отримали значну увагу завдяки соціальним мережам. 2020 рік став важливим завдяки пандемії COVID-19, яка вплинула на розвиток політичної інтернет-комунікації. Соціальні мережі стали основним каналом поширення інформації про пандемію та вакцинацію. Уряд України використовував соціальні мережі для поширення інформації про пандемію та вакцинацію, водночас громадські організації використовували ці платформи для поширення інформації та висловлення критики уряду в цьому контексті. 2021 рік був важливим не лише для України, але й для світу в цілому, оскільки відбулися вибори Президента США. У цей період соціальні мережі активно використовувалися для поширення дезінформації та маніпулювання громадською думкою. У США і в Україні соціальні мережі стали площиною для поширення дезінформації про вибори та кандидатів, що підкреслює вплив цих мереж на політичний діалог та виборчий процес.

У 2022 сталось повномасштабне російське вторгнення в Україну, що суттєво вплинуло на розвиток політичної інтернет-комунікації [13, с. 46]. Соціальні мережі стали ключовим інструментом для поширення інформації про війну та мобілізації громадян. Уряд України використовував соціальні мережі для поширення інформації про війну та закликав до міжнародної підтримки.

Громадські організації використовували соціальні мережі для документування воєнних злочинів росії та закликав до міжнародного правосуддя. Таким чином, У період 2018-2023 років спостерігалися важливі зміни в політичній інтернет-комунікації України. Активізація політичних сил та громадянського суспільства в соціальних мережах вказує на зростання їхнього впливу та здатності мобілізувати громадян. Збільшення ролі соціальних мереж у політичному житті свідчить про їхню важливість як інструменту для комунікації та зв'язку з громадськістю. Поява нових інструментів політичної інтернет-комунікації вказує на постійний розвиток цієї галузі. Однак, зростання впливу дезінформації та маніпулювання громадською думкою в соціальних мережах створює виклик для суспільства та політиків у боротьбі з цими негативними явищами. В цілому, ці тенденції підкреслюють важливість розуміння та розвитку політичної інтернет-комунікації в Україні для забезпечення ефективного та чесного політичного процесу.

За останні 10 років, політична інтернет-комунікація в Україні перетворилася на складний і багатогранний процес. Окрім загальних тенденцій, які вже були зазначені, було помічено декілька важливих додаткових особливостей розвитку цього явища в період з 2014 по 2023 рік:

1. Зростання ролі молоді в політичній інтернет-комунікації: Молодь стала домінантним актором в політичному інтернет-просторі. За цей період, молоді активісти активно використовували «Інтернет» для мобілізації та обміну ідеями. Це важливою мірою визначило спосіб взаємодії політиків з громадськістю та популяризацію нових форм політичної агітації.
2. Посилення ролі жінок у політичній інтернет-комунікації: За цей період жінки стали більш видимими в політичних дискусіях в онлайні. Вони були не лише активними учасниками діалогу, але і лідерами політичних рухів та громадських організацій. Це свідчить про різноманітність і включеність гендерів у політичній інтернет-комунікації.
3. Зростання ролі інформаційної війни в політичній інтернет-комунікації: Інформаційна війна стала неодмінною частиною політичного інтернет-простору в Україні [53, с. 49]. Дезінформація, фейкові новини та кібератаки стали

ефективними засобами впливу на громадську думку та політичні процеси. Молодь стає силою для змін, жінки виявляють свою впливову роль у політиці, а інформаційна війна набуває нових розмірів [17, с. 233]. Ці тенденції підкреслюють необхідність адаптації політичних процесів до реалій сучасного інформаційного віку. Грамотність у використанні інтернету стає важливою частиною громадянської культури. З іншого боку, зростання активності громадян в політичних процесах через «Інтернет» є позитивним явищем. Громадяни мають можливість брати участь у дискусіях, виражати свої погляди та вимагати від політиків відкритості та відповідальності. Зміни в політичній інтернет-комунікації суттєво вплинули на виборчий процес та стратегії кандидатів у боротьбі за голоси виборців. Регулювання інтернет-простору повинно бути здійснене з урахуванням збалансованості між свободою вираження думок та необхідністю захисту від шкідливого контенту. В цьому контексті, активна роль громадянського суспільства виступає як ключовий елемент. Незалежні громадські організації можуть сприяти моніторингу та оцінці впливу стратегій інтернет-комунікацій на політичні процеси. У цілому, розвиток політичної інтернет-комунікації в Україні мав позитивні аспекти, проте він також вимагає уваги до вирішення низки нових викликів і створення ефективного регулювального механізму.

Розвиток політичної інтернет-комунікації в Україні відкриває нові перспективи для участі громадян у політиці та розширення діалогу між владою та суспільством. Однак цей процес вимагає уваги до розвитку медіаграмотності, забезпечення відкритості та визначення ефективних механізмів регулювання для забезпечення сталого та конструктивного розвитку інформаційного простору. На тлі розширення участі громадян у політичних процесах через інтернет, виникає важливий аспект – вплив соціальних мереж на формування громадської думки. Здатність інтернет-платформ створювати фільтрування інформації та відображати вузький спектр переконань може призводити до формування "інформаційних бульбашок". Для забезпечення балансу між свободою вираження думок та контролем над розповсюдженням неправдивої інформації, необхідно впроваджувати ефективні механізми факт-чекінгу та

незалежного аудиту інформаційних ресурсів. Також важливо розвивати освітні програми щодо критичного мислення та медіаграмотності, які допоможуть громадянам розрізняти об'єктивну інформацію від маніпуляцій. Громадські організації можуть виконувати важливу роль у сприянні прозорості та визначенні стандартів в оцінці якості інформації, що розповсюджується в інтернеті. Їхня участь у моніторингу та оцінці стратегій інтернет-комунікації може слугувати додатковим захистом від неперевіреної інформації та маніпуляцій. У цілому, важливо визнати, що розвиток політичної інтернет-комунікації не тільки змінює спосіб, яким громадяни взаємодіють з владою, але й створює нові виклики, які потребують ретельного вивчення та регулювання. Посилення участі громадян у політичному процесі через інтернет може стати важливим елементом розвитку демократії, при умові правильного балансу між свободою та відповідальністю.

Висновки

Політична комунікація - це складний процес обміну інформацією та ідеями між політичними суб'єктами та громадськістю. У нашому дослідженні ми розглянули різні аспекти політичної комунікації в українському інтернет-просторі, зосереджуючи увагу на теоретико-методологічних аспектах, впливі кризових станів на комунікаційні моделі та еволюції політичної інтернет-комунікації. Було розглянуто теоретичні, методологічні та прикладні аспекти політичної інтернет-комунікації в Україні.

У першому розділі було проаналізовано теоретико-методологічні основи дослідження політичної комунікації. Визначено, що політична комунікація - це процес обміну інформацією між політичними акторами та аудиторією, спрямований на формування та/або зміну політичної свідомості та поведінки. Розглянуто різні підходи до визначення політичної комунікації та її ролі в суспільстві. Визначено, що інтернет-простір є важливим інструментом політичної комунікації, який дозволяє поліпшити зв'язок між політичними акторами та аудиторією, підвищити ефективність політичного впливу та залучити до політичного процесу нові групи населення.

У другому розділі було розглянуто вплив кризових станів на комунікаційні моделі. Доведено, що кризові стани, такі як економічні кризи, політичні кризи, епідемії та війни, призводять до трансформації комунікаційних моделей. У кризові періоди зростає роль інформаційних та комунікаційних технологій, які дозволяють поліпшити комунікацію між політичними акторами та аудиторією, а також підвищити ефективність політичного впливу.

У третьому розділі було розглянуто українську політичну інтернет-комунікацію. Проаналізовано трансформацію політичної комунікації в Україні у сучасному інформаційному суспільстві. Визначено, що інтернет-простір став основним каналом політичної комунікації в Україні. Розглянуто інструменти та платформи української політичної інтернет-комунікації. Проведено аналіз розвитку політичної інтернет-комунікації в Україні у період з 2014 по 2023 рік.

Саме політична комунікація в українському інтернет-просторі є складним та багатогранним явищем. Розглядаючи різні теоретичні підходи до визначення політичної комунікації, ми встановили, що містить не лише процеси спілкування між політичними акторами та громадськістю, але й взаємодію в інтернеті, де змінюються засоби та платформи комунікації. Роль інтернет-простору в політичній комунікації стала надзвичайно важливою, особливо в сучасному інформаційному суспільстві. «Інтернет» надає можливість не лише поширювати політичні повідомлення, але і взаємодіяти з аудиторією, аналізувати відгуки та впливати на формування громадської думки. Кризові стани, такі як економічні кризи, політичні конфлікти, епідемії та війни, впливають на комунікаційні моделі. Вони примушують адаптувати комунікаційні практики до нових умов та використовувати різні інструменти для впливу на аудиторію.

Важливим аспектом є психологічний вплив кризових станів на комунікаційні моделі. В епоху кризи споживачі інформації шукають надійну та об'єктивну інформацію, і це створює важливі виклики для політичних комунікаторів. Українська політична інтернет-комунікація демонструє активний розвиток з 2014 року. Платформи та інструменти стали різноманітнішими, і вони використовуються як політичними акторами, так і громадськими

ініціативами для взаємодії з аудиторією. Загальною тенденцією є зростання важливості політичної інтернет-комунікації в українському суспільстві, особливо в умовах кризових станів. «Інтернет» надає можливість як спілкування та інформаційного впливу, так і зміни комунікаційних моделей. Дослідження в цьому напрямку є важливим для розуміння ролі інтернету в політичному житті та відповідного реагування на виклики сучасності.

За період з 2014 по 2023 роки ми спостерігали істотні зміни в політичній інтернет-комунікації України. Важливими факторами цих змін були події, такі як Революція Гідності, анексія Криму та конфлікт на сході України. Ці кризові стани зробили свій внесок у формування політичних дискусій та активізацію громадянської позиції в «Інтернеті». Інструменти та платформи української політичної комунікації в онлайн-просторі включають соціальні мережі, новинні сайти, блоги, форуми та інші медійні ресурси. Політичні актори та громадські ініціативи використовують їх для поширення політичних повідомлень, мобілізації громадян та сприяння діалогу між громадянами та політичною елітою. Українська політична інтернет-комунікація стала платформою для активного висловлення громадянської позиції та формування громадської думки. Однак, разом з позитивними тенденціями інтернет-комунікації, виникають і виклики. Дезінформація, фейкові новини та кібератаки стали серйозними загрозами. Ефективна боротьба з ними вимагає спільних зусиль з боку влади, громадськості та інформаційних платформ. Загалом, політична інтернет-комунікація в Україні стала невіддільною частиною сучасного політичного життя та суспільної дискусії. Вона відкриває нові можливості для громадянської активності та взаємодії, одночасно ставлячи перед суспільством виклики щодо забезпечення інформаційної безпеки та правдивості інформації. «Інтернет» в Україні є не лише платформою для політичної комунікації, але й інструментом активної громадянської участі.

Важливим аспектом дослідження є також аналіз взаємодії між інтернет-комунікацією та традиційними засобами масової інформації. Інформаційні потоки взаємодіють та впливають один на одного, що створює складні комунікаційні динаміки. Під час кризи в Україні, зокрема на Сході країни,

«Інтернет» та соціальні мережі використовувалися для масового поширення інформації та мобілізації громадян, що стало важливим чинником в управлінні кризовими ситуаціями. Політичні інтернет-кампанії стали більш персоналізованими та спрямованими на вузьку цільову аудиторію завдяки можливостям мікротаргетингу та аналітики даних. Однак зростання впливу інтернет-комунікації також супроводжується проблемами, такими як фейки, дезінформація та кіберзагрози, що створюють виклики для забезпечення безпеки та надійності політичної інтернет-комунікації. Україна має потенціал для подальшого розвитку політичної інтернет-комунікації як інструмента для сприяння демократії та впливу на політичні рішення. Проте, це вимагає зусиль у боротьбі з дезінформацією, збереженням цифрової безпеки та збалансованим використанням інтернет-комунікації. Висновки нашого дослідження підтверджують, що політична комунікація в інтернеті має велике значення в сучасному політичному ландшафті України. Вона стає важливим інструментом для спілкування, формування громадської думки та взаємодії між політичними акторами та громадськістю. Завдяки нашому дослідженню, ми розуміємо, що інтернет-комунікація є невіддільною частиною політичної реальності в Україні, і має великий потенціал для покращення якості демократії та забезпечення громадянської участі.

Слід зауважити, що дослідження впливу політичної інтернет-комунікації на формування політичної поведінки громадян - це важливий напрямок досліджень в сучасній політології та комунікаційних науках. Ця тема дозволяє вивчити, як «Інтернет», соціальні мережі та інші цифрові медіа впливають на переконання, уявлення та дії громадян у політичному контексті. Дослідження може розкрити, які ресурси та інформація найбільше впливають на політичну поведінку громадян, а також розглянути питання про поширення фейків, фільтрування бульбашок та інші аспекти цифрової політичної комунікації. У цьому контексті, подальші дослідження та розвиток політичної інтернет-комунікації в Україні важливі для підтримки відкритості, діалогу та розвитку суспільства. Ми сподіваємося, що наше дослідження стане внеском у

подальший аналіз та вдосконалення політичної комунікації в українському інтернет-просторі.

Також важливо додати про дослідження впливу дезінформації та пропаганди в інтернет-просторі на політичну комунікацію є дуже важливим завданням. Вони можуть спричиняти спотворення діалогу між політичними групами, погіршувати якість прийняття рішень та впливати на громадську думку. Дослідження цього явища дозволить зрозуміти, як визначати та боротися з дезінформацією та пропагандою в цифровому просторі, а також розробляти стратегії для підвищення медіаграмотності та захисту від маніпуляційної інформації в політичних комунікаціях. Дослідження цього явища дозволить зрозуміти, як визначати та боротися з дезінформацією та пропагандою в цифровому просторі. Це також допоможе розробити стратегії для підвищення медіаграмотності та захисту від маніпуляційної інформації в політичних комунікаціях. У майбутньому, дослідження політичної комунікації в інтернеті має залишити актуальним та продовжувати аналізувати еволюцію комунікаційних моделей в умовах постійних змін у суспільстві та політиці.

У магістерській роботі "Трансформація комунікаційних моделей у суспільстві в кризових станах" було досліджено впливовість сучасного суспільства, а саме, як комунікаційні моделі зазнають трансформації під впливом кризових ситуацій. Результати дослідження показали, що кризи, такі як епідемії, природні катастрофи, або соціально-політичні нестабільності, суттєво впливають на спосіб, яким суспільство сприймає, обробляє і реагує на інформацію. Висновки цієї роботи підкреслюють важливість адаптації комунікаційних моделей під час кризових ситуацій, щоб забезпечити ефективну інформаційну діяльність і сприяти підтримці громадського здоров'я, безпеки й спільного розв'язання проблем. Дослідження вказує на необхідність розвитку та вдосконалення комунікаційних стратегій та каналів для кращого взаєморозуміння та співпраці в умовах кризових станів.

У роботі також визначено, що сучасні технології та соціальні мережі грають значущу роль у формуванні комунікаційних моделей і можуть бути ефективними інструментами для реагування на кризи та інформування

громадськості. Однак важливо розуміти, що необхідно забезпечувати якість і перевіреність інформації, яка поширюється через ці канали. Результати дослідження показують, що в кризових станах важливо враховувати психологічні аспекти комунікації. Стрес, неспокій та інші емоційні реакції громадськості можуть впливати на сприйняття інформації та прийняття рішень. Тому комунікаційні стратегії повинні бути спрямовані на зменшення паніки, підтримку психологічного добробуту та формування довіри. В цілому, ця магістерська робота вказує на необхідність постійного вдосконалення комунікаційних підходів у суспільстві для успішного подолання кризових ситуацій та забезпечення ефективної комунікації між всіма зацікавленими сторонами.

Список використаних джерел

Монографії

1. Акаймова А. Політична комунікація як процес взаємодії політичних суб'єктів. Політичний менеджмент. Київ, 2023. 102 с.
2. Антонович М. М. Українська Революція Гідності, агресія РФ і міжнародне право: Монографія. Київський національний університет імені Тараса Григоровича Шевченка, 2014. 640 с.
3. Беззуб'як М. Контент-аналіз у політичній науці: питання залучення і застосування. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 210 с.
4. Білецька Т. В. Електронне урядування та електронна демократія: світовий досвід та можливості впровадження в Україні. Київ : Логос, 2015. 168 с.
5. Вайер А. М. Інтерактивні форми політичної комунікації. Київ : Київ. нац. університет ім. Т. Г. Шевченка, 2018. 138 с.
6. Данько Ю. Соціальні мережі як засіб політичної комунікації. Київ : Видавництво «Академія», 2023. 207 с.
7. Дяченко О. Політичні трансформації сучасного суспільства. Київ : Видавництво «Києво-Могилянська академія», 2023. 76-84 с.

8. Захарченко А. П. Інтернет-медіа: інтерактивний навчальний посібник для курсу «Підтримка сайту» для студентів відділення «Видавнича справа та редагування». Київ : Видавець Марченко, 2014. 198 с.
9. Ковалевська А. В. "Антикризове управління підприємством». Харків. ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. 2016. 126 с.
10. Козаров В. М. Державно-громадянська комунікація: шлях від кризи до взаємодії. Київ : Логос, 2023. 52 с.
11. Краснякова А. О. Інтернет-комунікація як чинник становлення політичної суб'єктності особистості. Київ : Видавництво «Академія», 2023. 253 с.
12. Кузик О. В. Вплив економічної кризи на маркетингову комунікаційну політику вітчизняних підприємств. Київ, 2020. 250 с.
13. Назарко Є. А. Використання Росією маніпулятивних технологій в агресії проти України. Політичний менеджмент. 2022. № 4. 95 с.
14. Недбай В.В. Інноваційні медіа-технології в системі політичних комунікацій. Київ : Логос, 2023. 32 с.
15. Недбай В. В. Нові можливості та виклики впливу ЗМІ на політичне життя в інформаційну епоху. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Вип. 19, ч. 1. Київ : Видавництво НАН України, 2023. 315 с.
16. Побережна М. П. Менеджмент та стратегічне управління. Київ : НУХТ, 2023. 376 с.
17. Почепцов Г. Г. Токсичний інфопростір. Як зберегти ясність мислення і свободу дії. Харків : Віват, 2022. 384 с.
18. Bennett W. L., Iyengar S. A. New Era of Minimal Effects? The Changing Foundations of Political Communication. Journal of Communication. NY, 2010. 731 p.
19. Denton R. E., Woodward G. C. Political Communication in America. NY, 2001. 328 p.
20. Hess S. The Decline and Fall of Congressional News. 1994. 157 p.
21. Norris P. A. Virtuous Circle: Political Communications in Post-Industrial Societies. Cambridge : Cambridge University Press, 2000. 469 p.

Статті

22. Боднарчук О. В. Політична самоорганізація громадян України у соціальних мережах. Соціологія та суспільствознавство. 2014. Вип. 6. С. 123-130.
23. Бокоч Ю. М. Дослідження політичної комунікації у контексті трансформації суспільства. Політичні інститути та процеси. 2020. Вип. 4. С. 49-58.
24. Була С. П., Свідерська О. І. Соціальні мережі як інструмент політичної маніпуляції. Політичні інститути та процеси. 2020. Вип. 4. С. 22-32.
25. Горбачик А. Українське суспільство в умовах війни. Війна як фактор зміни структури та рівня довіри. Київ : Київський національний університет імені Тараса Григоровича Шевченка, 2022. С. 347-355.
26. Городенко Л. М. Комунікативні парадигми розвитку мережевих соціальних спільнот. Інформаційне суспільство. 2014. Вип. 19. С. 68-72.
27. Громадська Н. А., Акетіна О. В. Сучасні особливості політичної комунікації та її прояви в інформаційному суспільстві. Політичний менеджмент. 2023. № 2. С. 53-58.
28. Даниленко С. Політичні комунікації як чинник трансформації політичної культури транзитивного суспільства. Політичні інститути та процеси. 2013. Вип. 2. С. 119-128.
29. Дзяна Г. О., Дзяний Р. Б. Управління комунікаціями в умовах криз. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2022. № 2. С. 13-21.
30. Загірний О. В. *Медіатизація політики як чинник демократичного транзиту. Політичні інститути та процеси. Науковий журнал «Політикус».* 2023. Вип. 2. С. 32-36.
31. Зазимко О. В. Досвід переживання пандемії COVID-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка. Дослідження конструювання досвіду особистістю в умовах карантину. Київ : Видавництво «Києво-Могилянська академія», 2020. С. 106-109.
32. Зуйковська А. *Соціальні мережі як середовище політичної комунікації. Наукові записки ІПіЕНД імені Івана Федоровича Кураса НАН України.* 2023. Вип. 1(69). С. 272-280.

33. Капустян М. О. *Технології політичного впливу на електорат у соціальних мережах. Наукові записки КНУ імені Тараса Шевченка.* 2020. Вип.195(2). С. 5-9.
34. Кіслов Д. В. Державні та протестні комунікації під час політичних криз. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2014. № 1. С. 5-7.
35. Ковтун Т. О., Похило І. Д. Інтернет як інструмент політичних технологій. 2020. С. 1-3.
36. Кокарча Ю. А. Політична комунікація в мережі інтернет: суть та особливості використання новітніх технологій. *Політичний менеджмент.* 2023. № 3. С. 180-185.
37. Кузубенко І. В. Кризова комунікація в умовах воєнного стану. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг.* 2023. № 3. С. 177.
38. Кульчицький С. В. *Помаранчева революція. Український історичний журнал.* 2005. Вип. 6 (465). С. 218-220.
39. Курбан О. В. *Сучасні інформаційні війни у мережевому онлайн просторі. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.* 2023. №1. С. 190-193.
40. Кухта М. П. Цифровізація соціальної взаємодії в умовах коронавірусної кризи. *Соціологічні дослідження.* 2023. № 2. С. 31-34.
41. Опанасенко Л. А. Психологія російсько-української війни: внутрішній погляд. *Міжособистісна комунікація: зміни, зумовлені війною.* Київ : Видавництво «Києво-Могилянська академія», 2022. С. 29-35.
42. Остапенко М. Політична комунікація: теоретичні аспекти дослідження. *Політичний менеджмент.* № 3. С. 135-144.
43. Плахова О. М. Кризова комунікація в соціальній роботі в умовах війни. *СОЦІОПРОСТІР: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи.* 2022. № 12. С. 19-25.
44. Побережна М. П. Електронні канали комунікації: функції, переваги, недоліки. *Менеджмент та стратегічне управління. Наукові праці НУХТ.* 2023. Вип. 44. С. 28-34.

45. Погорелова Т. В. *Моніторинг як статистичний метод дослідження фінансових результатів підприємств. Вісник соціально-економічних досліджень Одеського національного економічного університету*. 2015. Вип. 3. С. 179–186.
46. Проноза І. І. *Роль політичних комунікацій у сучасному інформаційному просторі. Науковий журнал «Політикус»*. 2021. Вип. 3. С. 75-81.
47. Рубан Ю. *Теоретико-методологічні засади дослідження політичної комунікації. Вісник НАДУ «Політологія і Право»*. 2023. № 1. С. 191-198.
48. Рудницька С. Ю. *Досвід переживання пандемії COVID-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка. Пандемія: конструювання особистісного досвіду*. Київ : Видавництво «Києво-Могилянська академія», 2020. С. 19-25.
49. Саркісова К. *Електронна демократія як форма політичної комунікації в сучасному суспільстві. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Соціально-гуманітарні науки*. 2023. Вип. 1. С. 66-74.
50. Скибун О. Ж. *Трансформація традиційних політичних інститутів та процесів під впливом нової цифрової реальності*. 2020. 66 с.
51. Степаненко В. П. *Соціальні наслідки пандемії COVID-19 у контексті суспільної трансформації в Україні: соціологічний підхід. Вісник НАН України*. 2021. № 5. С. 34-45.
52. Степанов В. Ю. *Теоретико-методологічний аспект політичної комунікації в системі державного управління. Політичний менеджмент*. 2023. № 3. 75 с.
53. Чорна Н. В. *Тенденції в розвитку політичної комунікації в інформаційному суспільстві. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2010. № 888. С. 46-52.
54. Чорна Л. Г. *Психологія російсько-української війни: внутрішній погляд. Хронотоп життя українця в умовах російсько-української війни*. 2022. С. 44-52.

55. Яковлева Н. І. *Особливості політичної комунікації в умовах українських внутрішньодержавних криз. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2014. Вип. 3/4. С. 167.
56. Янченко А. Соціальні медіа як елемент політичної комунікації. *Політичний менеджмент.* 2023. С. 154.
57. Шлемкевич Т. В. *Основні тенденції політичної комунікації в умовах переформатування українського медіапростору. Науковий журнал «Політикус».* 2022. Вип. 5. С. 1-10.
58. Album S. V. *Moderne klassifizierung von drogen in polizeiaktivitäten. Goal and role of world science in modernity. Abstracts of VII International Scientific and Practical Helsinki Conference.* 2020. P. 48-51.

Електронні ресурси

59. Біографія науковця Дж. Фрімана. URL: <https://web.archive.org/web/20050324133928/http://www.stuartthomson.co.uk/books/biography/freeman/> (дата звернення: 16.10.2023).
60. Дослідження Digital 2023. URL: <https://wearesocial.com/uk/blog/2023/01/the-changing-world-of-digital-in-2023/> (дата звернення: 16.10.2023).
61. Електронний посібник з фінансового прогнозування. URL: https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/Електронний%20посібник%20ФІНАНСОВЕ%20ПРОГНОЗУВАННЯ/page11.html (дата звернення: 16.10.2023).
62. Кіслов Д. В. Державні та протестні комунікації під час політичних криз. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2014. № 1. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=674> (дата звернення: 16.10.2023).
63. Ситник С. В. Мережева структура публічної політики та управління. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=283> (дата звернення: 16.10.2023).
64. Скибун О. Ж. Трансформація традиційних політичних інститутів та процесів під впливом нової цифрової реальності. 2020. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Skybun_Oleksandr/Transformatsiia_tradytsiinykh_politychnykh_instytutiv_ta_protsesiv.pdf? (дата звернення: 16.10.2023).

65. Степанов В. Ю. Теоретико-методологічний аспект політичної комунікації в системі державного управління. Політичний менеджмент. 2023. № 3. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2010/22.pdf (дата звернення: 16.10.2023).